

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ
ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Методичні рекомендації

Колектив авторів

Дніпро
2023

КОЛЕКТИВ АВТОРІВ:

Олександр ЮНІН – перший проректор Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України;
Сергій ШЕВЧЕНКО – директор Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент;

Василь БЕРЕЗНЯК – завідувач кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

Людмила ДОБРОБОГ – старший науковий співробітник наукової лабораторії соціологічних та кримінально-правових досліджень Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Роман КАТОРКІН – старший науковий співробітник наукової лабораторії соціологічних та кримінально-правових досліджень Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор філософії;

В'ячеслав КОВАЛЕНКО – науковий співробітник наукової лабораторії соціологічних та кримінально-правових досліджень Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Володимир ШАБЛИСТИЙ – завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Віталій ЗАВГОРОДНІЙ – інспектор сектору реагування патрульної поліції відділення поліції № 12 Дніпропетровського районного управління поліції ГУНП у Дніпропетровській області, доктор юридичних наук, доцент.

З 33 Запобігання рейдерству працівниками Національної поліції України: метод. рекомендації / кол. авт.: Юнін О. С, Шевченко С. І., Березняк В. С. та ін. Дніпро: ДДУВС, 2023. 52 с.

На основі аналізу положень чинних нормативно-правових актів України, праць вітчизняних вчених, статистичних даних Офісу Генерального прокурора, розглядається специфіка запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із рейдерством, працівниками Національної поліції України.

Проаналізовано зміст категорії «рейдерство» та динаміку вчинення суспільно небезпечних діянь даного виду. Встановлені детермінанти кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 205-1, 206, 206-2 закону про кримінальну відповідальність. Запропоновані основні напрямки запобігання рейдерству працівниками Національної поліції України.

Для працівників Національної поліції України, викладачів, ад'юнктів, курсантів закладів вищої освіти системи МВС.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ	7
1.1. Поняття рейдерства та кримінальних правопорушень, пов'язаних із ним.....	7
1.2. Причини та умови рейдерства.....	19
1.3. Поліція як суб'єкт запобігання рейдерству.....	30
РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ	53
2.1. Загальна характеристика законодавства щодо профілактики рейдерства в Україні.....	55
2.2. Показники оцінки ефективності роботи Національної поліції України у протидії рейдерству у період з 2018 р. по 23.06.2022 р.	63
Бібліографічні посилання.....	74

ВСТУП

24 лютого 2022 р. російська федерація розгорнула підступну повномасштабну війну проти нашої держави. У результаті вчинення російськими військами та терористичними угрупованнями ряду кримінальних правопорушень економіка України опинилася у доволі скрутному становищі. Натомість, як відомо, саме міцна економіка є одним з головних чинників, що допомагає державі давати рішучий опір окупантам.

Враховуючи це, будь-яке економічне кримінальне правопорушення у таких умовах набуває особливої суспільної небезпеки, адже воно не тільки заподіює шкоду добробуту громадян, але і опосередковано знижує рівень обороноздатності держави. До числа таких суспільно небезпечних діянь відноситься і рейдерство.

Останніми роками спостерігається тривожна динаміка поширення суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із рейдерством, на території нашої держави. Так, відповідно до статистичної інформації, наданої Офісом Генерального прокурора України, у 2018 р¹ зареєстровано 500 суспільно небезпечних діянь даного виду (з них: за ст. 205¹ – 269, за ст. 206 – 161 та за ст. 206² – 70), у 2019² – 766 (з них: за ст. 205¹ – 478, за ст. 206 – 158 та за ст. 206² – 130), у 2020³ – 849 (з них: за ст. 205¹ – 635, за ст. 206 – 124 та за ст. 206² – 90) та у 2021⁴ – 597 (з них: за ст. 205¹ – 407, за ст. 206 – 120 та за ст. 206² – 70).

Таким чином, лише за період з 2018 по 2021 рр. в Україні було зареєстровано 2712 кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством (при цьому у період з 2018 по 2020 рр. спостерігалася негативна динаміка поширення вказаних суспільно небезпечних діянь на території нашої держави), що свідчить про необхідність посилення роботи щодо профілактики даних видів кримінальних правопорушень з боку правоохоронних органів.

Відповідно до чинного законодавства України Національна поліція виступає в якості одного з головних суб'єктів запобігання та протидії злочинності, тому для ефективної боротьби з явищем рейдерства на території нашої держави поліцейські у своїй роботі повинні враховувати кримінологічні особливості даного виду кримінальних правопорушень та дотримуватись певного алгоритму профілактичних дій.

¹ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205797.

² Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208205.

³ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2020 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210855.

⁴ Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2021 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=215627.

РОЗДІЛ 1. ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ

1.1. Поняття рейдерства та кримінальних правопорушень, пов'язаних із ним

У кримінології, як і в науці кримінального права, доволі часто використовують категорію «рейдерство», розглядаючи ряд суспільно небезпечних діянь, що містять ознаки незаконного захоплення того чи іншого об'єкта. При цьому, на сьогоднішній день у жодному законодавчому акті не розкривається визначення цього поняття.

Враховуючи відсутність на законодавчому рівні визначення категорії «рейдерство», вчені під час аналізу складів відповідних кримінальних правопорушень, як правило, пропонують власну дефініцію рейдерства або ж спираються на результати досліджень інших науковців. Подібний стан речей призводить до відсутності єдиного систематизованого дослідження питання рейдерства як в галузі кримінології, так і в галузі кримінального права. Ба більше, наявна ситуація заважає створенню уніфікованих рекомендацій щодо попередження та припинення даного виду кримінальних правопорушень тим чи іншим суб'єктом протидії злочинності.

Отже, перш ніж розкрити питання запобігання рейдерству працівниками Національної поліції, необхідно визначитись зі змістом дефініції даної категорії. Для вирішення цієї проблеми проаналізуємо окремі підзаконні акти та результати наукових досліджень вітчизняних вчених.

Відповідно до «Великого тлумачного словника української мови» (ред. Бусел В. Т.), рейдерство – дії одиночного військового судна на морських шляхах противника з метою знищення його суден¹.

Зрозуміло, що на сьогоднішній день в кримінологічному та кримінально-правовому аспектах категорія «рейдерство» вживається у зовсім іншому значенні. Запропоноване ж визначення лише розкриває первинне значення даного слова.

Не дивлячись на це, навіть запропонована дефініція дозволяє зробити висновок, що рейдерство – це певні агресивні дії деструктивного характеру.

Цікаво, що на відміну від рейдерства, категорія «рейдер» (тобто суб'єкт рейдерства) у згаданому вище словнику розкривається вже у двох значеннях:

- 1) «озброєне судно, що виконує самостійні бойові дії на морських шляхах противника з метою знищення суден противника;
- 2) фірма, яка прагне поглинути іншу фірму².

¹ Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С. 1210.

² Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.). Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С. 1210.

Останнє визначення суб'єкта дозволяє сформулювати наступну дефініцію рейдерства в кримінально-правовому та кримінологічному аспектах – дії, спрямовані на поглинання однією юридичною особою іншої.

Втім, навіть запропоноване формулювання не дозволяє виокремити основні відмінні риси рейдерства від суміжних діянь. Так, наприклад, керуючись ним можна припустити, що ситуація, за якої одна фірма стає частиною іншої внаслідок вдалої для всіх сторін угоди – це акт рейдерства (наприклад, продаж «Instagram» та «Facebook» компанії «Meta» або «Chevrolet Motor Company» компанії «General Motors Company»), що, безперечно, не відповідає дійсності.

Більш детально категорія «рейдерство» розкривається у тлумачному словнику української мови, розміщеному на вебсайті «Словник.ua». Так, під рейдерством розуміється:

1) дії одиночного військового судна на морських шляхах противника з метою знищення його суден;

2) поглинання підприємства проти волі його власника або керівника; при цьому відбувається виведення активів з володіння законних власників; рейдерство поділяють на три групи за інтенсивністю атаки та дотримання законів: біле, сіре і чорне рейдерство; біле законне поглинання компанії; сіре – ситуації, коли дуже важко розібратися, хто правий, а хто винуватий; зазвичай з формальної точки зору все відбувається відповідно до закону, що виявляється можливим через недосконалість законодавства; випадки «сірого» рейдерства нерідко поєднані з підкупом посадових осіб і підrobкою документів; чорне – відверто силовий, явно незаконне захоплення власності; існують чотири основних способи захоплення підприємства: через акціонерний капітал; через наймане керівництво; через кредиторську заборгованість; шляхом заперечення приватизації¹.

Останнє визначення виглядає найбільш наближеним до значення рейдерства в кримінологічному та кримінально-правовому аспектах. На відміну від попередньої дефініції (процес поглинання однією юридичною особою іншої), яка є занадто широкою, таке формулювання розкриває унікальні ознаки, що відмежовують рейдерство від інших діянь:

1) суб'єктивна ознака – поглинання юридичної особи іншою проти волі власника першої;

2) виведення активів з володіння законних власників.

Крім того, відбувається диференціація рейдерства на різновиди залежно від моделі поведінки рейдера та засобів і способів досягнення відповідного результату.

На відміну від тлумачних словників, на законодавчому рівні поняття рейдерство не розкривається, проте активно вживається законодавцем. Зокрема, на сьогоднішній день це поняття зустрічається в Законі України

¹ Рейдерство. Словник.ua: вебсайт. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=рейдерство>.

від 12.05.2022 № 2255-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству»¹, від 05.12.2019 № 340-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству»², від 10.07.2018 № 2498-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» та інших законодавчих актах³.

На підзаконному рівні нами виявлено лише один випадок надання визначення категорії «рейдерство». Так, у постанові Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 № 316 «Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації)» зазначається, що одним зі шляхів досягнення забезпечення позитивної динаміки економічного зростання та розбудови потужної конкурентоспроможної економіки є забезпечення ефективності та прозорості приватизації державного майна, продажу земель державної власності, що досягається, у тому числі, шляхом створення надійної системи протидії відчуженню державного майна та корпоративних прав поза процесами приватизації, усунення прогалин у законодавстві, що використовуються під час протиправних захоплень підприємств (рейдерство)⁴.

Наведене положення дозволяє зрозуміти всю суспільну небезпеку рейдерства, що проявляється у негативному впливі на динаміку економічного зростання та темпи розбудови потужної конкурентоспроможної економіки. Що ж стосується самого явища рейдерства, то під ним вищий орган виконавчої влади розглядає протиправне захоплення підприємств.

Варто зауважити, що така дефініція є доволі поверхневою та не розкриває всіх атрибутів даного виду кримінальних правопорушень. Більш детально сутність категорії «рейдерство» розкривається на науковому рівні.

Відповідно до однієї з найбільш консолідованих позицій у кримінології, *рейд, рейдерство – це дії, спрямовані на набуття певною особою прав на майно або контролю над суб'єктом господарювання без згоди власника або особи, яка здійснює контроль над суб'єктом господарювання, що відбувається у ході спланованого конфлікту відповідно до певного сценарію (стратегічного плану), який має правове обґрунтування та мотивацію – дійсні чи удавані та реалізується з додержанням (або з імітацією додержання) встановлених законом процедур*⁵.

¹ Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству: Закон України від 12.05.2022 р. № 2255-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text>.

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>.

³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні: Закон України від 10.07.2018 р. № 2498-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>.

⁴ Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації): постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2007 р. № 316. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-2007-%D0%BF%ED20070301/find?text=%F0%E5%E9%E4%E5%F0%F1%F2%E2%EE#Text>.

⁵ Смітюх А. В. Рейдерство, поглинання та загарбання: співвідношення понять та класифікації. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3. С. 99.

Зауважимо, що останній фактор сприяє латентності рейдерства. На практиці даний вид кримінальних правопорушень у переважній більшості випадків доволі складно розмежувати від законних дій, тому процес запобігання та протидії рейдерству вимагає від відповідних загальних та спеціальних суб'єктів (до яких відносяться органи державної влади, правоохоронні органи, неурядові організації) наявності певних знань та вмінь.

Крім згаданих вище ознак рейдерство в Україні характеризується, як правило, використанням рейдером психологічного тиску та силового впливу, у тому числі – державного примусу, актів судової влади, і, водночас, – відсутністю реальних правових підстав для отримання контролю, а отже, – у більшості випадків може бути охарактеризоване як загарбання¹.

Таким чином, діяння у вигляді рейдерства може бути вчинене багатьма способами, у тому числі за допомогою силового впливу. Найбільш поширені способи вчинення рейдерства будуть проаналізовані нами далі.

На сьогоднішній день рейдерство, як правило, вчиняється шляхом:

1. Захоплення через акціонерний капітал. Як правило, рейдери намагаються скупити міноритарний пакет акцій (близько 5-10 %) – ця кількість є достатньою, щоб ініціювати проведення зборів акціонерів з «потрібним» порядком денним, наприклад, зміною керівництва підприємства².

З викладеного слідує, що у більшості випадків захоплення через акціонерний капітал передбачає бінарну атаку: рейдер протягом короткого проміжку часу скуповує міноритарний пакет акцій та, одночасно з цим, налаштовує колектив підприємства, установи або організації проти керівництва.

Правопорушення, пов'язані зі скуповуванням акцій, знаходять свою конкретну реалізацію у:

- переведенні акцій директором компанії без згоди загальних зборів акціонерів;
- порушенні встановленого порядку переважного придбання акцій в ЗАО;
- недотриманні діючого законодавства в ході спадкування акцій;
- протиправному відчуженні акцій, що знаходяться в заставі, або відчуженні акцій без згоди співвласника;
- порушенні діючого законодавства в процесі приватизації нерухомого майна;
- недотриманні істотних умов договору, зокрема, наявності дефектних форм договору дарування³.

2. Реалізацією емісійної схеми – основна її ідея полягає у тому, що мажоритарні акціонери скуповують акції, випущені під час додаткової емісії. І хоча спочатку всі акціонери користуються переважним правом купівлі своєї

¹ Там само, с. 99.

² Богатирьов І. Г., Галючек А. А., Городецька М. С. та ін. Проблемні питання щодо кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. С. 10.

³ Грек Б. М. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони рейдерства та його відмінність від суміжних злочинів. *Адвокат*. 2009. № 9. С. 8.

частки у додатковій емісії, все ж за рахунок прихованих порушень з боку «мажоритаріїв» вони такого права фактично позбавляються. В результаті пакети акцій міноритарних акціонерів (зазвичай, блокуючі) «розмиваються», наприклад, з 20 до 1 % голосів¹.

3. Захоплення через кредиторську заборгованість². Дана схема рейдерства проявляється у тому, що рейдер скуповує у кредитних організацій борги відповідного підприємства, установи або організації, акумулює їх та виставляє вимоги сплатити відповідну загальну суму боргу. Зрозуміло, що у більшості випадків підприємство (установа, організація) нездатне повністю розрахуватись із вказаними зобов'язаннями у короткі строки, тому у такому випадку запускається процес банкрутства.

Окрім перелічених способів рейдерства доволі поширеними також є захоплення:

- через органи управління;
- через оспорювання підсумків приватизації;
- через виконання ухвал суду про забезпечення позову;
- через неправові судові рішення;
- шляхом примушування до передавання майна, бізнесу і т. ін.³.

Таким чином, на сьогоднішній день існує зафіксовано цілий ряд способів реалізації рейдерських атак на підприємства, установи та організації. При цьому, враховуючи той факт, що злочинність – це явище динамічне, кількість таких схем щороку лише збільшується.

Враховуючи відсутність на законодавчому рівні визначення поняття «рейдерства» (про яке було сказано вище), на науковому рівні та на практиці виникають певні складнощі з віднесенням тих чи інших суспільно небезпечних діянь до числа рейдерства. Зокрема, можна зустріти різні позиції щодо кола рейдерських злочинів та кримінальних проступків. Розглянемо детальніше дану проблему.

До 2013 року існував уніфікований підхід, відповідно до якого ознаки рейдерства могли бути притаманні:

1) злочинам у сфері господарської діяльності (ст. 206 – протидія законній господарській діяльності; ст. 219 – доведення до банкрутства; ст. 223 – порушення порядку випуску (емісії) та обігу цінних паперів тощо);

2) злочинам загальнокримінальної спрямованості (шахрайство, грабіж, підробка документів тощо);

3) службовим злочинам (зловживання владою або службовим становищем, перевищення службових повноважень, хабарництво тощо);

¹ Грек Б. М. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони рейдерства та його відмінність від суміжних злочинів. *Адвокат*. 2009. № 9. С. 8.

² Богатирьов І. Г., Галючек А. А., Городецька М. С. та ін. Проблемні питання щодо кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. С. 10.

³ Там само.

4) злочинам проти правосуддя (ст. 375 – винесення завідомо неправосудного рішення, ухвали або постанови, завідомо неправдиве показання тощо);

5) злочинам проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (самоправство, викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження, втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів тощо)¹.

З огляду на сутність категорії «рейдерство» та зміст чинної на той час редакції закону про кримінальну відповідальність, такий підхід виглядав цілком зваженим та вірним.

У жовтні 2013 р. в частині протидії рейдерству відбулись суттєві зміни – Верховною Радою України було прийнято Закон України від 10.10.2013 № 642-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»². Даним законодавчим актом до Кримінального кодексу України включені ст.ст. 205¹ «Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців» та ст. 206² «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації».

Перелічені норми покликані забезпечувати ефективну кримінально-правову протидію протиправному поглинанню та захопленню підприємств.

Таким чином, до 2013 року не передбачалося кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, тому дане правопорушення кваліфікувалося за окремими статтями КК України³. З прийняттям же згаданого вище нормативно-правового акта та включенням до змісту КК України ст.ст. 205¹ та 206² саме ці норми (поряд зі ст. 206 «Протидія законній господарській діяльності») розглядаються в якості таких, що передбачають кримінальну відповідальність за рейдерство.

Водночас, існують і інші позиції, відповідно до яких кримінальна відповідальність за рейдерство охоплюється:

1) виключно ст. 206² «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації»;

2) ст.ст. 205-1 та 206-2⁴;

3) цілим комплексом статей, серед яких, окрім ст.ст. 205¹, 206 та 206², також ст.ст. 189, 190, 192, 356, 357 тощо¹.

¹ Богатирьов І. Г., Галючек А. А., Городецька М. С. та ін. Проблемні питання щодо кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. С. 6-7.

² Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 10.10.2013 р. № 642-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642-18#n46>.

³ Грищенко Н. Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 258.

⁴ Бабанін С. В., Кисельов І. О., Лисенко В. О. та ін. Кваліфікація окремих злочинів у сфері економіки: практичний посібник. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. С. 55.

Кожна з перелічених позицій має як ряд переваг, так і недоліків. Втім, з огляду на дефініцію рейдерства, що була запропонована вище, вважаємо найбільш доречною позицію, відповідно до якої кримінально-правові «антирейдерські» заборони варто диференціювати на дві групи – спеціальні та загальні. Із урахуванням поняття та сутності рейдерства до спеціальних слід віднести ст. 205-1, 206, 206-2, а до загальних – 189, 190, 356, 197-1, 296, 342, 343, 356, 357, 358 КК України².

Запропонований підхід виглядає найбільш компромісним та синтезує у собі перелічені вище позиції щодо переліку норм КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за рейдерство.

В процесі кваліфікації суспільно небезпечного діяння, пов'язаного із рейдерством, важливо не переплутати його з процесами M&A, що доволі часто виникають на практиці. Процеси M&A («mergers and acquisitions» (M&A), що в перекладі означає злиття і поглинання) відрізняються від рейдерства за певними ознаками і, перш за все, за метою. Для процесів M&A характерно наступне:

1) захисна мета, коли компанії шукають можливості зростання за рахунок придбання додаткових активів, вертикальної або горизонтальної інтеграції, або прагнуть посилити свої позиції на ринку, включаючи варіант купівлі конкурентів або захоплення їх частки ринку;

2) інвестиційна мета, для якої характерним є розміщення вільних коштів, участь у прибутковому бізнесі, купівля недооцінених активів, використання управлінських навичок;

3) мета створення стійких переваг за допомогою диверсифікації для більшого контролю ризиків (цінових, валютних та ін.), використання досвіду інших виробничих сфер, які не доступні конкурентам, скорочення часу виходу на нові ринки;

4) мета виходу на ринки інших країн, яка актуальна в зв'язку з процесами глобалізації.

Нагадаємо, на відміну від процесів M&A, для рейдерства характерною метою є заволодіння підприємством та його майном для отримання негайного прибутку³.

Підсумовуючи сказане вище зауважимо, що на сьогоднішній день в кримінології (як і в науці кримінального права) немає одностайної думки щодо широти кола норм, які передбачають кримінальну відповідальність за рейдерство. Найбільш поширеною є позиція, відповідно до якої до числа спеціальних «антирейдерських» норм відносяться ст.ст. 205¹, 206 та 206² закону про кримінальну відповідальність.

¹ Погорелов Ю. С. Статті Кримінального кодексу України про рейдерство. *Актуальні проблеми зміцнення економічної без пеки держави та суб'єктів господарської діяльності*: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 16 квітня 2021 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 149.

² Легеза Ю. Особливості кримінальної відповідальності за рейдерство. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2022. № 1 (61). С. 46.

³ Драгоненко А. О., Манжула А. А. Рейдерство в Україні: сутність та соціальна обумовленість. *Наукові записки. Серія: Право*. 2021. № 11. С. 123.

Отже, розглянувши зміст категорії рейдерства та встановивши перелік норм чинного КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за його вчинення, доречно проаналізувати причини та умови даного суспільно небезпечного діяння. Вказане дослідження буде проведено в рамках наступного підрозділу.

1.2. Причини та умови рейдерства

Будь-яке кримінальне правопорушення виникає під впливом певних факторів, що так чи інакше впливають на делікатність поведінки суб'єкта, сприяють маргіналізації особи, асоціалізації тощо.

Дані фактори, як правило, називають детермінантами, що диференціюються на причини, умови вчинення кримінальних правопорушень та корелянти (їх зв'язок із наслідками).

Детермінанти кримінальних правопорушень перебувають у тісному взаємозв'язку між собою. Ба більше, цей зв'язок є настільки міцним, що у певних випадках складно провести чітку межу між причинами та умовами кримінальних правопорушень.

На сьогоднішній день під причинами злочинності прийнято розуміти ті явища, що породжують злочинність як наслідок¹. Саме причини злочинності виступають в якості основної підстави, що впливає на кримінального правопорушника, сприяє обранню ним асоціальної моделі поведінки.

Таким чином, будь-який кримінальний проступок або злочин – це наслідок впливу згаданого вище виду детермінантів на свідомість суб'єкта кримінального правопорушення.

Причини злочинності прийнято диференціювати на:

1. Об'єктивні – це конкретні суперечності у суспільному бутті, в економічних і соціальних відносинах людей, труднощі та вади, що породжують антигромадську мотивацію і злочинну поведінку.

2. Суб'єктивні – це певні елементи соціальної психології, які виявляються у спотворених потребах, інтересах, цілях, мотивах, етичних цінностях і правосвідомості осіб, що вчиняють кримінальне правопорушення².

Як правило, кримінально протиправна поведінка є результатом впливу на суб'єкта кримінального правопорушення не одного фактору, а комплексу суб'єктивних та об'єктивних причин.

Найбільш поширеними причинами злочинності є:

1. Об'єктивні:

1) соціальна нерівність у суспільстві;

2) невідповідність домагань індивідів та можливостей задовольнити потреби чесною працею;

3) загальна криміногенна ситуація в країні (традиції суспільства, діяльність правоохоронних органів і т. д.).

¹ Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник. Київ: В. Д. Дакор, 2018. С. 92.

² Там само.

Перелічені фактори можна розглядати в якості родових причин, що об'єднують у собі комплекс більш конкретизованих (безпосередніх), характерних для конкретного акта деліктної поведінки.

Зауважимо, що запропоновані об'єктивні причини є базовими і можуть бути спроектовані на будь-які групи суспільно небезпечних діянь (у тому числі кримінальні правопорушення, пов'язані з рейдерством). Так, наприклад, суб'єкт кримінального правопорушення може вчинити протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації, бажаючи задовольнити таким чином свої власні фінансові потреби.

Підставою вчинення рейдерства може слугувати і загальна криміногенна ситуація в державі (наприклад, корумпованість правоохоронних та судових органів).

2. Суб'єктивні:

- 1) особливості виховання окремого індивіда;
- 2) спадкові якості;
- 3) приналежність до певних соціальних чи етнічних груп та інші суб'єктивні причини¹.

Окремі з цих причин також можуть розглядатися в якості детермінантів рейдерства. Зокрема, особа, яка виховувалася в маргінальній родині за принципом «соціальний добробут важливіший за закон» може керуватись ним у дорослому житті та скористатись ним під час вчинення дій, пов'язаних із рейдерством.

Приналежність до певних соціальних чи етнічних груп також може бути причиною вчинення рейдерства. Так, для особи, що входить до групи рейдерів, які володіють підприємствами, установами або організаціями подібні дії є звичайною роботою, частиною вибраного ними антисоціального способу життя.

Перелічені причини є загальними та поширюються на переважну більшість суспільно небезпечних діянь, передбачених законом про кримінальну відповідальність в якості злочинів або кримінальних проступків. Водночас, можна виокремити більш вузьку групу причин, що впливають на вчинення суб'єктом кримінального правопорушення рейдерства. Розглянемо деякі з них.

1. *Виникнення економічних передумов до перерозподілу власності; недосконалість законодавства, у тому числі корпоративного*². Як неодноразово зазначалося вище, зі здобуттям незалежності та переходом від комунальної до приватної власності у нашій державі було запущено активний процес її перерозподілу. Даний фактор став одним з чинників, що вплинув на поширення рейдерства в Україні.

¹ Джужа О. М., Василевич В. В., Черней В. В. Кримінологія: підручник. Київ: НАВС, 2020. С. 76-77.

² Собко Д. В., Шелехов А. О. Ознаки рейдерства та причини його розвитку і поширення в Україні. *Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції: матер. міжнар. наук.-практ. конф.*, (Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 95.

Окремо варто зауважити, що подібні передумови виникають і під час війни, яку російська федерація підступно розв'язала проти України. Воєнний конфлікт супроводжується рядом дій рейдерського характеру, які вчиняють окупанти, представники терористичних угруповань та колаборанти.

2. *Відсутність спеціалізованого закону про рейдерство*¹. На сьогоднішній день на законодавчому рівні досі не прийнято спеціалізований закон, що регулював би питання запобігання та протидії рейдерству в Україні. Враховуючи ступінь суспільної небезпеки даного виду кримінальних правопорушень зрозуміло, що такий документ дозволив би суттєво скоротити кількість фактів вчинення рейдерства.

3. *Відсутність окремо сформульованої кримінальної відповідальності за рейдерство*². Як було вказано у попередньому підрозділі, на сьогоднішній день існує цілий ряд норм, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення дій, пов'язаних із рейдерством (до їх числа відносяться спеціальні «антирейдерські» норми (ст.ст. 205¹, 206 та 206² КК України) та загальні (ст.ст. 189, 190, 356, 197-1, 296, 342, 343, 356, 357, 358 КК України). Водночас, в законі про кримінальну відповідальність досі не надається дефініція рейдерства та не закріплюється єдина уніфікована норма, що передбачала б відповідальність за вчинення даного діяння.

Такий стан речей ускладнює випадки кваліфікації дій рейдерів, створює перепони у процесі розмежування ряду суспільно небезпечних діянь.

4. *Неправильне оформлення прав власності на активи*³. Подібні помилки надають рейдерам простів для вчинення відповідних дій, пов'язаних із протиправним заволодінням майна підприємства, установи, організації, протидією законній господарській діяльності, підробленням документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців.

5. *Висока рентабельність незаконних захоплень*⁴. Рейдерство – це завжди «гра по-крупному», що приваблює суб'єкта кримінального правопорушення можливістю швидко збагатитися. Зрозуміло, що така причина у більшості випадків виступає в якості головної, що змушує діяти відповідним чином суб'єкта кримінального правопорушення.

6. *Недосконала судова система*, використання замовлених рішень, винесення ухвал судами не за місцем знаходження відповідача; можливість ухвалення суддями необґрунтованих рішень на користь зацікавленої сторони; вплив на суддів з боку вищестоящих інстанцій; відсутність суворої відповідальності суддів за ухвалення неправомірних рішень тощо⁵.

¹ Собко Д. В., Шелехов А. О. Ознаки рейдерства та причини його розвитку і поширення в Україні. Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 95.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Собко Д. В., Шелехов А. О. Ознаки рейдерства та причини його розвитку і поширення в Україні. Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 95-96.

⁵ Там само.

Українське суспільство обрало свій вектор руху, спрямований на євроінтеграцію та вступ у НАТО. Революція Гідності стала тип етапом, що продемонстрував рішучість та незворотність обраного українським суспільством вектору розвитку. Як наслідок, у нашій державі було проведено ряд реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та модернізацію різних сфер життя.

Не дивлячись на це в Україні продовжують фіксуватись випадки недобросовісної роботи суддів (хоча, без сумніву, кількість таких випадків суттєво знизилась). Випадки прийняття судами суб'єктивних рішень є серйозним чинником, що впливає на поширення рейдерства.

7. *Участь правоохоронних органів або відсутність активних дій із сторони правоохоронних органів, спрямованих на залучення рейдерів до відповідної відповідальності; повний правовий нігілізм з боку всіх учасників конфліктів*¹. Дана причина рейдерства тісно пов'язана з попередньою. Революція Гідності стала потужним імпульсом, який запустив процес реформування правоохоронних органів (ліквідація міліції, створення Національної поліції, НАБУ, ДБР тощо). Дані перетворення призвели до підвищення рівня ефективності боротьби зі злочинністю, що вилилося у покращенні динаміки кількості вчинюваних кримінальних правопорушень протягом останніх років. Безумовно, діяльність суб'єктів запобігання та протидії злочинності стає більш ефективною, проте факти непрофесійного виконання обов'язків або корупції з боку працівників правоохоронних органів продовжують фіксуватись (хоча кількість таких фактів невпинно зменшується).

Названий корупційний чинник дозволяє рейдерам вдаватися до більш очевидних та агресивних тактик захоплення, уникаючи при цьому кримінальне переслідування з боку держави.

Перелічені причини не є вичерпними. Так, наприклад, М. І. Копитко диференціює причини рейдерства в Україні на п'ять основних груп:

1. Економічні чинники:
 - 1) відсутність повноцінного ринкового середовища;
 - 2) нерозвинутий фондовий ринок;
 - 3) активний перерозподіл власності між фінансово-промисловими групами;
 - 4) недооцінка активів;
 - 5) неефективність управління підприємствами;
 - 6) галузева монополізація;
 - 7) значні суми боргів;
 - 8) бажання інвесторів контролювати суб'єкт господарювання;
 - 9) відсутність чітких критеріїв визначення недійсних корпоративних рішень, механізмів відповідальності менеджерів та контролюючих акціонерів;
 - 10) відсутність прозорості у діяльності суб'єктів господарювання;
 - 11) відсутність вискооефективних служб економічної безпеки підприємств;
 - 12) корупція².

¹ Там само.

² Копитко М. І. Рейдерство як проблема для функціонування бізнесу в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2013. № 4/2. Т. 18. С. 79-80.

Деякі з названих причин рейдерства були проаналізовані нами вище. Загалом же зауважимо, що враховуючи той факт, що рейдерство – це економічне кримінальне правопорушення, цілком природно, що основні причини вчинення цього суспільно небезпечного діяння лежать в економічній площині. При цьому лівова доля економічних причин належить помилкам в організаційно-управлінській сфері. Так, неефективне (а інколи навіть халатне) управління підприємством, установою або організацією дозволяє рейдеру скористатись ситуацією та здійснити рейдерські дії.

2. Юридичні чинники

- 1) сумнівна передісторія приватизації підприємств
- 2) недосконалість законодавства;
- 3) недостатність регламентації вимог до облікової системи ринку цінних паперів та процедури реєстрації юридичних осіб;
- 4) відсутність важелів для створення гарантій прав власності при наявності рішення суду;
- 5) безкарність рейдерів;
- 6) недостатність контролю зі сторони держави;
- 7) неефективність судової влади;
- 8) тісний взаємозв'язок політики та законодавчої влади¹.

Частина з цих чинників, знову ж таки, була розглянута вище. Загалом же неухважність керівників підприємств, установ та організацій до питання юридичної безпеки, нехтування положеннями чинного законодавства, наявність у законних та підзаконних актах прогалин та колізій створюють можливості для вчинення суспільно небезпечного діяння, пов'язаного з рейдерством.

3. Соціальні чинники

- 1) виникнення корпоративних конфліктів;
- 2) зовнішні конфлікти;
- 3) недосконала кадрова політика підприємства;
- 4) людський фактор;
- 5) неорганізованість фізичної безпеки на підприємстві².

Злагоджена робота в команді всіх працівників підприємства (установи, організації) є запорукою його ефективного функціонування. Наявність же корпоративних конфліктів дозволяє суб'єкту кримінального правопорушення реалізувати одну з численних схем рейдерського захвату. Приклад подібного розвитку подій було змодельовано у попередньому підрозділі нашої роботи в контексті дослідження такого способу рейдерства, як захоплення через акціонерний капітал.

4. Технологічні чинники:

- 1) вмiле використання інформації «агресорами»;
- 2) недоліки в гарантуванні інформаційної безпеки підприємств³.

¹ Там само.

² Там само.

³ Там само.

Недоліки в охороні конфіденційної та комерційної інформації надають рейдеру можливості вчинити суспільно небезпечні дії, передбачені ст.ст. 205¹, 206 та 206² КК України. При цьому інформація може використовуватись для маніпулювання трудовим колективом, розголошення іншим юридичним особам з метою програву конкуренції, шантажу тощо.

5. Зовнішні чинники:

1) імпорт рейдерських капіталів, технологій, методів та груп.

Найчастіше увагу рейдерів привертають компанії, які:

- а) володіють ліквідним майном;
- б) володіють налагодженими виробничим та торговельним процесами;
- в) серед засновників чи акціонерів мають неврегульовані конфлікти;
- г) нехтують механізмами інформаційної прозорості діяльності компанії¹.

Злочинність як явище соціальне постійно еволюціонує. Дана теза поширюється на будь-який вид кримінальних правопорушень (у тому числі і суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із рейдерством). Кримінальні правопорушники, які вчиняють рейдерство, нерідко вдаються до використання нових способів його реалізації, що були успішно опрацьовані іншими суб'єктами злочинів та кримінальних проступків.

Отже, на сьогоднішній день існує цілий комплекс причин рейдерства. Для ефективної нейтралізації або усунення цих причин важлива злагоджена робота всіх суб'єктів запобігання та протидії злочинності (у тому числі Національної поліції України як одного з головних таких суб'єктів).

Для вчинення злочину або кримінального проступку недостатньо існування тільки його причини. Наскільки доведено кримінологічною наукою, мотив на вчинення злочину створює підґрунтя діяти через зовнішню умову. Зовнішні умови, що сприяють вчиненню злочину, поділяють на дві групи:

- 1) умови формування кримінальної мотивації особи;
- 2) умови реалізації мотивів і рішення про вчинення злочину².

Варто зазначити, що умови злочинності можуть породжувати причини. Крім того, один і той самий фактор в одних випадках вчинення рейдерства може проявлятися в якості причини, тоді як в інших – в якості умови.

Серед умов, що формують кримінальну мотивацію особи, можна виділити інститути соціалізації: сім'ю, школу, трудовий колектив, найближче оточення, групи за інтересами тощо.

До умов реалізації мотивів і рішення про вчинення кримінального правопорушення належать сприятливі зовнішні обставини, що спрощують виконання задуму та досягнення бажаного результату. Серед таких умов виділяються: відсутність технічних засобів охорони підприємств, установ і організацій; недостатність засобів охорони громадського порядку; психологічна і моральна неготовність людей бути учасниками запобігання злочинності³.

¹ Копитко М. І. Рейдерство як проблема для функціонування бізнесу в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2013. № 4/2. Т. 18. С. 79-80.

² Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник. Київ: В. Д. Дакор, 2018. С. 95-96.

³ Там само.

Перелічені умови формування кримінальної мотивації є загальними та можуть поширюватись на будь-яке кримінальне правопорушення. Під ними розуміють ті фактори, що впливають на виховання в особи антисоціальної поведінки¹.

Що ж стосується умов реалізації мотивів і рішення про вчинення кримінального правопорушення, то ними можуть виступати: відсутність кваліфікованих працівників у відповідній сфері (бухгалтери, юристи, керівники), глобальна економічна криза, застарілі методи управління тощо.

У кримінології умови вчинення кримінальних правопорушень прийнято диференціювати на:

1. Об'єктивні:

- 1) традиції країни;
- 2) сила (або слабкість) правоохоронних органів;
- 3) сила, організованість (або слабкість, неорганізованість) злочинності;
- 4) рівень корупції;
- 5) реальність чи фіктивність законодавства;
- 6) ставлення до злочинності у масовій свідомості;
- 7) ставлення до злочинності у ЗМІ.

2. Суб'єктивні:

- 1) конкретне соціальне оточення окремої людини;
- 2) конкретні життєві обставини².

Більшість з перелічених детермінантів можна спроектувати в площину рейдерства. Водночас, значна частина з них була проаналізована нами в контексті дослідження причин рейдерства. Даний факт вкотре свідчить про те, що названі детермінанти тісно пов'язані між собою. Ба більше, один і той самий чинник в одному випадку може виступати в якості причини вчинення кримінального правопорушення, тоді як в іншому – в якості умови.

Додамо, що згадані умови рейдерства не є вичерпними. Так, наприклад, до них також можна віднести високий ступінь корумпованості державних урядовців; високий ступінь корумпованості правоохоронних органів і суддів; відсутність в країні нормально працюючого фондового ринку; непублічність більшості власників; непрозорість фінансових потоків підприємств; податкова система, що примушує приховувати прибуток за рахунок виплати зарплати у конвертах; незаконний (прихований) розподіл реальних доходів між мажоритарними власниками і відсутність нарахування і виплати дивідендів міноритарним власникам акцій тощо³.

Отже, проаналізувавши основні причини та умови рейдерства, розглянемо діяльність поліції щодо запобігання даному виду кримінальних правопорушень. Вказане дослідження буде проведено в рамках наступного підрозділу.

¹ Юнін О. С., Шевченко С. І., Шаблюстий В. В. Особливості запобігання кримінальним правопорушенням у період пандемії: метод. рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2022. С. 27.

² Джужа О. М., Василевич В. В., Черней В. В. Кримінологія: підручник. Київ: НАВС, 2020. С. 78.

³ Собко Д. В., Шелехов А. О. Ознаки рейдерства та причини його розвитку і поширення в Україні. *Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 96.

1.3. Поліція як суб'єкт запобігання рейдерству

У кримінології суб'єктів запобігання та протидії злочинності залежно від функцій, які вони виконують, прийнято диференціювати на загальних та спеціальних. Так, до загальних суб'єктів запобігання та протидії злочинності відносяться державні та неурядові установи, підприємства, організації, що створені для виконання ряду функцій, що прямо не пов'язані з профілактикою і (або) припиненням злочинів та кримінальних проступків. Останні ж напрямки кримінологічної діяльності відносяться до числа факультативних (наприклад, участь неурядових організацій або органів місцевого самоврядування в спільних з правоохоронними органами програмах, спрямованих на запобігання злочинності на місцевому або загальнодержавному рівнях).

Під спеціальними суб'єктами запобігання та протидії злочинності прийнято розуміти органи, які спеціально створені для реалізації даної мети. Решта їх функцій, навпаки, відноситься до числа факультативних¹.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку².

З викладеного слідує, що запобігання та протидія злочинності – одна з основних функцій цього правоохоронного органу, тому, відповідно до викладеної вище класифікації, він відноситься до числа спеціальних суб'єктів³.

Дана теза також знаходить своє відображення у ст. 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2005 № 877 «Про затвердження Положення про Національну поліцію», згідно якої поліція відповідно до покладених на неї завдань:

- провадить превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень;

- виявляє причини та умови, що сприяють учиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає в межах своєї компетенції заходів щодо їх усунення;

- вживає заходів з виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняє виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення;

- здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події;

- вживає заходів із забезпечення публічної безпеки і порядку на вулицях, площах, у парках, скверах, на стадіонах, вокзалах, в аеропортах, морських та річкових портах, інших публічних місцях;

¹ Шаблюстий В. В. Удосконалення кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 112.

² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

³ Шевченко С. І. Окремі аспекти правового регулювання забезпечення публічного порядку в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 69.

– здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності тощо¹.

Перелічені напрямки діяльності дозволяють стверджувати, що поліція займає центральну роль у процесі запобігання та протидії злочинам та кримінальним проступкам. Представники цього правоохоронного органу зобов'язані не тільки припиняти та розкривати кримінальні правопорушення, але і вживати заходів, спрямованих на недопущення актів деліктної поведінки у сучасному демократичному суспільстві². Не є виключенням і профілактика такого виду кримінальних правопорушень, як рейдерство.

Що ж стосується питання досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, зауважимо, що відповідно до ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), даними повноваженнями наділені детективи органів Бюро економічної безпеки України (у випадку вчинення суб'єктом кримінального правопорушення суспільно небезпечних діянь, передбачених ст.ст. 205¹, 206, 206² КК України (в останньому випадку у разі, якщо досудове розслідування таких кримінальних правопорушень не віднесено до підслідності Державного бюро розслідувань чи Національного антикорупційного бюро України); детективи Національного антикорупційного бюро України (у випадку вчинення суспільно небезпечних діянь, передбачених ст. 206² стосовно працівників юридичних осіб публічного права, якщо наявна хоча б одна з умов, перелічених у ч. 5 ст. 216 КПК України) та слідчі органів державного бюро розслідувань (у випадках, передбачених ч. 4 ст. 216 КПК України)³.

Таким чином, до підслідності слідчих органів Національної поліції відповідно до ст. 216 КПК України не відноситься проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з рейдерством, втім, як було сказано вище, поліція виступає в якості центрального суб'єкта запобігання та припинення рейдерства в Україні.

Здійснюючи профілактику кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, поліцейські повинні:

- 1) керуватись певними принципами, порушення яких призведе або до того, що результати такої кримінологічної діяльності будуть низькоефективними (чи взагалі неефективними), або ж до того, що названі дії перетворяться на детермінанти кримінальних правопорушень чи самі кримінальні правопорушення;
- 2) діяти відповідно до цілей профілактики рейдерства.

Перш ніж розглянути дані обов'язкові елементи профілактики рейдерства, необхідно розкрити зміст цієї категорії. На сьогоднішній день у кримінології переважає думка, відповідно до якої профілактика дій,

¹ Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

² Юнін О. С. Щодо проблем кадрової роботи в органах внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2006. № 2. С. 12.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

пов'язаних із рейдерством, – це соціально спрямована діяльність держави, її органів та їх посадових осіб, громадських організацій та окремих громадян щодо виявлення причин та умов вчинення дій протиправного характеру, пов'язаних із корпоративним управлінням та фінансово-господарською діяльністю акціонерних товариств, ліквідації чинників, які сприяють формуванню корпоративного конфлікту, недопущення незаконного перерозподілу матеріальних благ, створених акціонерним товариством або пов'язаних з ним, та забезпечення у процесі такої діяльності захисту прав та свобод громадян¹.

У контексті діяльності Національної поліції України, яка є органом державної влади, під профілактикою дій, пов'язаних із рейдерством, доцільно розуміти планомірну діяльність, спрямовану на виявлення детермінантів кримінальних правопорушень даного виду, їх усунення або нівелювання шкідливого впливу на суспільство.

Цілями проведення працівниками Національної поліції України профілактики дій, пов'язаних із рейдерством є:

- обмеження впливу негативних соціальних явищ та процесів, які не лежать у сфері корпоративних правовідносин, але взаємопов'язані з нею;
- усунення (нейтралізація) причин вирішення корпоративних конфліктів засобами рейдерства;
- вплив на суб'єктів корпоративного конфлікту, які за своїми морально-психологічними якостями здатні організувати або вчинити дії, пов'язані з рейдерством².

При цьому, основна мета такої діяльності полягає у зниженні негативної динаміки поширення кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством та, як наслідок (кінцева мета), досягнення ситуації, за якої явище рейдерства зможе існувати лише в теоретичній, а не практичній площині.

Для досягнення відповідних цілей та кінцевої мети профілактична діяльність органів та підрозділів Національної поліції щодо дій, пов'язаних із рейдерством, має базуватися на таких принципах:

1. Законності – дотримання вимог Конституції України та законів України усіма без винятку суб'єктами профілактики, здійснення тільки тих заходів, які передбачені цими Законами³.

Будь-яка кримінологічна діяльність тих чи інших суб'єктів запобігання та протидії злочинності має базуватись на принципі законності. Порушення даного принципу призводить до того, що відповідний суб'єкт не сприяє зниженню рівня злочинності, а, навпаки, породжує дане соціальне явище. Так, наприклад, поліцейський, який з метою усунення тих чи інших умов або причин вчинення злочинів, пов'язаних із рейдерством, вдається до дій, що порушують чинне законодавство України, то він вчиняє акт деліктної поведінки, на який держава має відповідним чином реагувати (притягнення до юридичної відповідальності).

¹ Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 103.

² Там само, с. 108.

³ Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 108-109.

2. Гуманізму – всебічний захист прав та свобод громадян у процесі профілактичної діяльності¹.

Рейдерство – явище асоціальне, що порушує групу важливих суспільних відносин, поставлених під охорону закону про кримінальну відповідальність. Профілактична ж діяльність, у свою чергу, спрямована на недопущення фактів вчинення названих суспільно небезпечних діянь, тому вона апріорі має відповідати принципу гуманізму.

3. Гласності – систематичне висвітлення у засобах масової інформації відомостей про профілактику дій, пов'язаних із рейдерством².

Гласність у діяльності правоохоронних органів (у тому числі Національної поліції) – один з атрибутів демократичної держави. У такий спосіб досягаються наступні результати:

1) суспільство може контролювати діяльність відповідного правоохоронного органу, надавати оцінку діям його представників (наприклад, оцінка ефективності вчинених заходів, спрямованих на профілактику кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством);

2) дотримання принципу гласності в ході профілактики кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, привертає увагу до діяльності правоохоронного органу (у даному випадку Національної поліції), підвищує його авторитет в очах громадян;

3) досягнення вказаних вище результатів призводить до того, що інші суб'єкти запобігання та протидії злочинності (державні та неурядові організації, громадяни) проявляють ініціативу та долучаються до відповідної кампанії, сприяючи підвищенню ефективності профілактики рейдерства.

4. Комплексності, взаємодії та координації зусиль суб'єктів профілактики – участь у профілактиці дій, пов'язаних із рейдерством, не тільки органів та підрозділів Національної поліції, а й усіх інших державних органів, організацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, об'єднань громадян та окремих громадян³.

Профілактика злочинності – комплексна діяльність, в якій беруть участь цілий ряд загальних та спеціальних суб'єктів. Діяльність органів та підрозділів Національної поліції із запобігання та протидії рейдерству не повинна обмежуватись ізольованими діями працівників цього правоохоронного органу. Поліція – один з елементів механізму системи профілактики рейдерства, тому для її належного функціонування важлива комплексна співпраця всіх суб'єктів, які здійснюють дану діяльність (взаємодія з органами державної влади (Бюро економічної безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро, прокуратура, Служба безпеки України тощо), неурядовими організаціями та громадянами).

¹ Там само.

² Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 108-109.

³ Там само.

5. Науковості – на підставі дослідження практики боротьби з рейдерством та узагальнення досвіду профілактики дій, пов'язаних із рейдерством, у країнах з перехідними економіками та у країнах Європейського Союзу застосування новітніх форм, методів та засобів профілактичної діяльності¹.

Будь-яка кримінологічна діяльність має реалізовуватись на практиці з урахуванням сучасних наукових положень. Так, наприклад, проводячи кримінологічний моніторинг в рамках профілактики рейдерства, органи та підрозділи Національної поліції мають враховувати науково обґрунтовані положення щодо кількості та змісту стадій даного напрямку діяльності, принципів його реалізації тощо.

Нехтування даним принципом у процесі профілактики будь-яких видів кримінальних правопорушень (у тому числі суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із рейдерством) призводить до того, що така діяльність жодним чином не впливає на динаміку злочинності (або має незначний вплив). Відтак, профілактика рейдерства перетворюється у комплекс хаотичних дій, що не несуть жодної користі (навпаки, така діяльність несе шкоду, адже на неї витрачаються певні державні кошти та час правоохоронців).

6. Диференційованого підходу – врахування як загальних особливостей, так й індивідуальних властивостей корпоративного конфлікту та його суб'єктів².

Саме комплексний всебічний підхід здатен суттєво вплинути на динаміку поширення рейдерства на території України. У іншому випадку профілактичні заходи будуть частковими та не зможуть повною мірою вплинути на детермінанти даного виду кримінальних правопорушень.

7. Плановості та прогнозування – всебічне вивчення та аналіз стану рейдерства, складання та реалізація відповідних програм профілактики дій, пов'язаних із рейдерством³.

Планування та прогнозування – невід'ємні частини будь-якої профілактичної діяльності. Недотримання названого принципу призводить до хаотичності, яка, в свою чергу, знижує рівень ефективності вжитих в рамках запобігання злочинності заходів.

8. Адекватності методів та засобів профілактики дій, пов'язаних з рейдерством, тобто відповідність типові конфліктної ситуації⁴.

Вжиті й обрані органами та підрозділами Національної поліції засоби та методи профілактики мають бути своєчасними, а отримані внаслідок їх застосування результати – пропорційними тим силам та ресурсам, що були задіяні для їх досягнення.

Таким чином, діяльність органів та підрозділів Національної поліції в частині профілактики кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, має базуватись на перелічених принципах. Недотримання цих принципів, як мінімум, призводить до зниження ефективності такої профілактики.

¹ Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 108-109.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

Окремо додамо, що запропонований перелік не є вичерпним та являє собою лише сукупність основних (базових) принципів профілактики рейдерства.

Що ж стосується заходів профілактики рейдерства, то до них можна віднести наступні:

1. Всебічне, повне й об'єктивне дослідження причин та умов, які призводять до вчинення рейдерства, унесення пропозицій до місцевих органів влади щодо їх усунення, інформування населення з цих питань у своїх виступах як перед жителями адміністративної ділянки, так і через засоби масової інформації¹.

Один з головних та найбільш ефективних заходів запобігання будь-якому кримінальному правопорушенню – усунення причин та умов його вчинення. Кожне суспільно небезпечне діяння не виникає просто так, йому передують наявність сукупності певних детермінантів, що впливають на особу кримінального правопорушника (нагадаємо, детермінанти вчинення рейдерства було розкрито у попередньому підрозділі методичних рекомендацій).

2. Аналіз стану профілактики рейдерства, ефективності заходів, які вживаються поліцією щодо його покращення². Перш ніж вжити нових заходів із запобігання рейдерству, важливо проаналізувати вже діючі програми (у тому числі ті, що застосовувались раніше) та результати їх впливу на динаміку даного виду суспільно небезпечних діянь. Така діяльність дозволить виправити допущені помилки (якщо такі були) та обрати необхідний вектор подальшого руху у цьому напрямку.

3. Прийняття підзаконних нормативних актів, що регулюють питання профілактики кримінальних та адміністративних правопорушень (спеціальна профілактика)³.

У питанні запобігання рейдерству одним з головних чинників виступає своєчасність прийняття управлінських рішень, що відображається у змісті підзаконних актів (наказів, доручень). У ході реалізації даного напрямку роботи важливо дотримуватись правил юридичної техніки і не допускати наявності колізій та прогалин.

4. Проведення за участю представників органів місцевого самоврядування, громадських помічників профілактично-роз'яснювальної роботи серед населення⁴. Дана робота може бути спрямована на ознайомлення з положеннями чинного закону про кримінальну відповідальність, надання віктимологічної інформації.

¹ Березняк В. С., Грицай Ю. В., Кіян В. І., Коробка В. М. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2013. С. 10-11.

² Там само.

³ Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 108-109.

⁴ Березняк В. С., Грицай Ю. В., Кіян В. І., Коробка В. М. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2013. С. 10-11.

5. Виявлення учасників корпоративних конфліктів, учинки яких вказують на реальну можливість протиправності й вчинення адміністративних проступків чи злочинів; здійснення щодо них профілактичного впливу (зокрема шляхом прийняття превентивних адміністративно-правових заходів), а також здійснення позитивного впливу на їх найближче оточення (спеціальна профілактика)¹.

Для ефективного запобігання будь-якому кримінальному правопорушенню (у тому числі рейдерству) важливо проводити не тільки загальну, але і спеціальну профілактику, що являє собою сукупність заходів, спрямованих на корекцію поведінки конкретних осіб (індивідів).

6. Звітування на загальних зборах громадян щодо стану правопорядку в населених пунктах з метою удосконалення організації профілактичної роботи; виступ перед населенням та в трудових колективах зі звітами про стан правопорядку на закріпленій території².

Згаданий захід дозволяє громадськості контролювати роботу поліції та, у випадку необхідності, вносити відповідні корективи у її роботу (зокрема, шляхом прийняття резолюції недовіри керівнику органу (підрозділу) поліції). Крім того, на таких зустрічах з метою уникнення випадків протікання дериваційних процесів може бути обговорений спільний план подальших дій, спрямованих на запобігання злочинності (у тому числі рейдерства).

7. Установлення тісних зв'язків із засобами масової інформації, використання їх можливостей у висвітленні діяльності Національної поліції у профілактиці правопорушень, пов'язаних із рейдерством.

8. Взаємодія з іншими службами та підрозділами Національної поліції, правоохоронними органами, а також організаціями, підприємствами, незалежно від форм власності, громадськими формуваннями, трудовими колективами щодо профілактики кримінальних правопорушень (у тому числі рейдерства)³.

Запобігання злочинності – діяльність, що вимагає консолідації дій усіх суб'єктів, які беруть у ній участь (як загальних, до яких відносяться органи державної влади та неурядові організації, так і спеціальних, до яких належать правоохоронні органи). Тільки спільними зусиллями можна суттєво знизити рівень злочинності (у тому числі динаміки поширення кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством).

Таким чином, на сьогоднішній день існує цілий комплекс перспективних напрямків запобігання Національною поліцією України кримінальним правопорушенням, пов'язаним із рейдерством.

Додамо, що розкритий перелік не є вичерпним та включає у себе лише основні напрямки загальної та індивідуальної профілактики рейдерства.

¹ Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. С. 108-109.

² Березняк В. С., Грицай Ю. В., Кіян В. І., Коробка В. М. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку: методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2013. С. 10-11.

³ Там само.

Окремо варто зауважити, що для ефективного запобігання даним видам суспільно небезпечних діянь важливо, щоб діяльність поліції була планомірною та узгодженою. Удосконалення боротьби з рейдерством зумовлює необхідність «проектування» високоефективної організації залучення сил та засобів:

а) відповідно до поставленої мети добирається необхідна сукупність засобів та визначається їх структурно-функціональний зміст;

б) здійснюється вибір найбільш раціональних форм і методів (способів) об'єднання цих засобів у єдину систему;

в) регламентуються їх взаємозв'язки та взаємодія у разі переходу від одного рівня організованості до іншого¹.

Усі вказані рекомендації стосуються запобігання рейдерським захопленням. Та варто звернути увагу на процедуру реагування на повідомлення про рейдерську атаку, що вже розпочалася. Як правило, повідомлення про рейдерські дії найчастіше надходять до підрозділів Національної поліції. Тому важливо зупинитися на процедурі реагування чергових частин підрозділів Національної поліції України.

Чергові частини разом з підпорядкованими їм слідчо-оперативними групами, оперативними групами реагування, нарядами, що здійснюють патрульну службу, утворюють оперативну правоохоронну підсистему поліції².

Порядок реагування черговою службою Національної поліції на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події регламентується Інструкцією з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України (далі – Інструкція), затвердженою наказом МВС від 27.04.2020 № 357, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 15.05.2020 № 443/34726.

Згідно положень ч. 2 розділу IV «Обов'язки оперативного чергового територіального (відокремленого) підрозділу ГУНП щодо реагування на заяви і повідомлення про правопорушення або події та оперативного інформування чергової частини вищого рівня» Інструкції, отримавши телефоном повідомлення про правопорушення або подію (електронне повідомлення про правопорушення або подію через систему ІПП), оперативний черговий ТВП зобов'язаний:

1. Ознайомитися зі змістом повідомлення та діяти, керуючись Алгоритмом орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби (далі – Алгоритм)³.

Зауважимо, що вказаний документ не передбачає чіткого алгоритму у випадку надходження повідомлень про рейдерство, тому у таких випадках

¹ Хатнюк Ю., Кіцул Ю. Основи організації діяльності органів Національної поліції України у боротьбі з рейдерством. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1 (9). С. 80.

² Богатирьов І. Г., Галючек А. А., Городецька М. С. та ін. роблемні питання щодо кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): методичні рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. С. 32.

³ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

доречно керуватись порядком дій, що використовується під час повідомлень про інші суміжні склади злочинів та кримінальних проступків. Зокрема, у багатьох випадках доречним є використання алгоритму орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби при надходженні повідомлень про шахрайство:

- 1) з'ясувати:
 - а) час, місце, обставини та спосіб учинення рейдерства;
 - б) установчі дані, прикмети, місце перебування правопорушників;
 - в) назви, кількість і прикмети майна та (або) документів, якими заволоділи правопорушники;
 - г) установчі дані, місце перебування потерпілого (заявника).
- 2) зареєструвати повідомлення в установленому порядку;
- 3) негайно направити на місце події СОГ та інші наряди поліції (за необхідності);
- 4) негайно доповісти начальнику органу (підрозділу) поліції, його заступникам (відповідно до розподілу функціональних обов'язків), відповідальному органу (підрозділу) поліції (начальнику СРПП) та до чергової служби вищого рівня;
- 5) орієнтувати про прикмети правопорушників та викрадене майно наряди поліції, дільничних офіцерів поліції, чергових органів (підрозділів) поліції. Організувати перекриття можливих шляхів відходу та місць появи (переховування) правопорушників;
- 6) організувати показ потерпілому фотоальбомів і відеотек осіб, які перебувають на обліку в органі (підрозділі) поліції;
- 7) унести інформацію про викрадені/вилучені речі та (або) до інформаційних ресурсів системи ІПП (Інформаційний портал Національної поліції України);
- 8) надіслати до чергової служби вищого рівня інформацію про обставини вчинення кримінального правопорушення, ужиті заходи та їх результати¹.

Таким чином, даний алгоритм передбачає комплекс дій чергового, спрямованих на отримання повної та всебічної інформації щодо факту вчиненого кримінального правопорушення, координацію сил та засобів Національної поліції, реєстрацію та передачу відповідної інформації.

Подальший комплекс дій чергового, передбачений згаданою вище Інструкцією частково збігається з порядком дій, що вказаний в Алгоритмі. Даний факт підкреслює важливість проведення відповідних заходів та потребу в їх оперативності.

Отже, розглянемо наступні пункти Інструкції, що передбачають порядок дій чергового у випадку надходження повідомлення про вчинення суспільно небезпечних дій, пов'язаних із рейдерством:

¹ Алгоритм орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби: додаток 1 до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n467>.

2. Невідкладно зареєструвати заяву чи повідомлення в системі ІПНП (у журналі єдиного обліку заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (далі – журнал ЄО) – у разі тимчасової відсутності технічних можливостей для внесення таких відомостей до системи ІПНП)¹.

Після отримання відповідної інформації черговий повинен зареєструвати її у встановленому порядку. Зрозуміло, що на сьогоднішній день дії, пов'язані з рейдерством, є складами кримінальних правопорушень, що відносяться до підслідності інших правоохоронних органів. Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції. Крім того, згідно з п. 5 ст. 23 «Основні повноваження поліції», поліція здійснює своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події².

З викладеного слідує, що у випадку надходження інформації про будь-яке (незалежно від підслідності) кримінальне правопорушення (що було вчинено, готується або вчиняється), поліцейський зобов'язаний відреагувати на неї. Саме тому черговий повинен оперативно зареєструвати відповідне повідомлення, як зазначено в Інструкції.

Додамо, що згідно ст. 214 КПК, слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або після самостійного виявлення ним з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, зобов'язаний внести відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань, розпочати розслідування та через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати заявнику витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань³. *У випадку, якщо таке кримінальне правопорушення відноситься до підслідності інших правоохоронних органів (як у випадку з рейдерством), керівник слідчого підрозділу відповідно до статті 218 КПК України з метою всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінальних проваджень, розпочатих слідчим підрозділом територіального органу (підрозділу) Національної поліції України, звертається до прокурора відповідного рівня щодо визначення підслідності кримінального правопорушення⁴.*

¹ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

² Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

⁴ Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.

Таким чином, слідчий або дізнавач Національної поліції у випадку надходження відповідної заяви або повідомлення про рейдерство, зобов'язані внести відповідну інформацію до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Втім, за такої ситуації керівник органу досудового розслідування повинен звернутись до прокурора для передачі відповідного провадження до інших правоохоронних органів на підставі положень ст. 216 КПК України.

При цьому, згідно Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення, затвердженого наказом Генерального прокурора України від 30.06.2020 № 298, при прийнятті рішення про передачу кримінального провадження за підслідністю відомості до Реєстру вносяться одночасно з направленням до органу досудового розслідування матеріалів кримінального провадження¹.

3. За погодженням з диспетчером направити на місце вчинення правопорушення або події наряд поліції, окремих працівників, а у разі вчинення кримінального правопорушення – СОГ².

Саме своєчасне реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення (вчинене, що вчиняється або готується), що досягається шляхом вжиття комплексу заходів, є запорукою швидкого припинення та (або) розкриття злочинів та кримінальних проступків.

У розрізі даного пункту Інструкції варто також наголосити на тому, що *не дивлячись на той факт, що рейдерство відноситься до підслідності інших правоохоронних органів, черговий зобов'язаний направити СОГ на місце кримінального правопорушення у випадку надходження відповідної інформації.*

4. Контролювати виконання завдань нарядами поліції та СОГ, які направлялися диспетчерами на відпрацювання правопорушення або події³.

Старшим СОГ відповідно до чинного законодавства виступає слідчий. Черговий же, в свою чергу, виконує координаційну роботу, що дозволяє:

1) своєчасно інформувати керівництво або інші правоохоронні органи про вчинене кримінальне правопорушення (кримінальне правопорушення, що готується або вчиняється);

2) оперативно приймати рішення та своєчасно реагувати на зміни в криміногенній ситуації;

3) будувати ефективний маршрут СОГ, враховуючи час надходження інформації про кримінальні правопорушення, місце його вчинення, наявність (або відсутність) потерпілих тощо.

5. При отриманні від наряду поліції, який прибув на місце події, інформації про наявність ознак кримінального правопорушення невідкладно направити на місце події СОГ, доповісти відповідальному по ТВП (начальнику

¹ Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.

² Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

³ Там само.

СРПП), начальнику ТВП або особі, яка виконує його обов'язки, та внести відповідну інформацію до системи ІППП¹.

Інформування дозволяє керівництву підрозділу поліції своєчасно прийняти рішення щодо реагування на відповідне кримінальне правопорушення, враховуючи весь спектр обставин, які слалися.

6. У разі надходження телефонного повідомлення від диспетчера про відсутність вільних нарядів і неможливості організації реагування силами наявних добових нарядів доповісти начальнику ТВП або особі, яка виконує його обов'язки, та відповідальному по ТВП (начальнику СРПП), які визначають додаткові сили і засоби, що необхідно залучити для реагування на ці повідомлення, та дають доручення щодо їх направлення на місця подій².

Зрозуміло, що в окремих місцевостях або за окремих обставин поліція нерідко стикається з ситуаціями, за яких протягом доби чергування до цього правоохоронного органу надходить велика кількість заяв та повідомлень про вчинені злочини та кримінальні проступки. За таких умов слідчо-оперативній групі складно своєчасно опрацювати дані повідомлення. Втім, як було сказано вище, поліція зобов'язана оперативно реагувати на подібну інформацію, тому зволікання у таких ситуаціях апріорі є недопустимим.

Рішенням вищевикладеної ситуації є залучення додаткових сил та засобів поліції. Для цього черговий по ТВП доповідає про ситуацію, що склалася, керівництву, яке, враховуючи чисельність та завантаженість особового складу, визначає осіб, які будуть залучені для опрацювання відповідного виклику (повідомлення).

7. Повідомити підрозділи екстреної допомоги населенню за скороченим номером «112» («101», «103», «104»), інші правоохоронні органи та органи державної влади (у разі необхідності)³.

Вчинення кримінальних правопорушень нерідко супроводжується наявністю певних факторів, на які мають професійно та оперативно реагувати інші служби (пожежні, медики, працівники аварійної служби газової мережі тощо). У таких випадках важлива своєчасність реагування, адже кожна зайва хвилина може коштувати життя та здоров'я людини, цілісності майна тощо. Так, наприклад, якщо рейдерські дії супроводжуються підпалом майна, то зрозуміло, що на місці вчинення кримінального правопорушення мають також перебувати працівники ДСНС та (у разі необхідності) лікарі швидкої медичної допомоги.

Отже, оповіщення підрозділів екстреної допомоги (у разі необхідності) є важливим обов'язком чергового, що дозволяє зменшити негативні наслідки вчиненого (або вчинюваного) злочину чи кримінального проступку.

¹ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

² Там само.

³ Там само.

8. При отриманні повідомлення про рейдерство телефоном або під час особистого звернення заявника до підрозділу поліції, самостійного виявлення з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення правопорушення або події:

1) з'ясувати час, місце (адресу), спосіб та інші обставини правопорушення або події, абонентський номер та установчі дані потерпілого або заявника;

2) створити електронну картку «102» ІППІ протягом визначеного в підпункті 1 пункту 11, підпунктах 1, 2 пункту 12 розділу III Інструкції часу (залежно від категорії повідомлення);

3) унести самостійно або організувати внесення інформації про отримане повідомлення до системи ІППІ;

4) направити за погодженням із диспетчером СОГ;

5) з'ясувати в заявника необхідну додаткову інформацію для вжиття заходів щодо встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

6) видати під час особистого звернення заявника до поліції відповідний талон-повідомлення єдиного обліку про прийняття і реєстрацію заяви (повідомлення) про кримінальне правопорушення та іншу подію, форма якого визначена додатком 5 до Порядку ведення єдиного обліку (наказ МВС від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події» – прим.)¹, або за наявності технічної можливості, відправити заявнику смс-повідомлення чи електронною поштою інформацію про реєстраційний номер повідомлення².

Остання дія є гарантією захисту прав та свобод заявника. У такий спосіб він отримує юридичне підтвердження факту того, що його повідомлення прийнято та зареєстровано у встановленому законом порядку.

9. Контролювати своєчасне прибуття нарядів поліції на місце вчинення кримінального правопорушення та оперативне отримання інформації, необхідної для інформування чергової служби вищого рівня³.

Як було сказано вище, в питанні протидії кримінальним правопорушенням (у тому числі рейдерству) важливо швидко відреагувати на відповідні повідомлення про вчинення (готування) злочину або кримінального проступку. Більшість кримінальних правопорушень розкривається «по гарячих слідах».

Контроль за своєчасністю прибуття СОГ на місце вчинення кримінального правопорушення дозволяє:

1) уникнути можливості прояву з боку членів СОГ випадків неналежного виконання своїх службових обов'язків (умисне затримання, відвідування об'єктів, що не передбачені маршрутом тощо);

¹ Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події. Талон-повідомлення єдиного обліку: наказ МВС від 08.02.2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/71/f483305n133.doc>.

² Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

³ Там само.

2) своєчасно направити додаткові сили та засоби поліції у випадку необхідності (наприклад, у випадку технічної несправності службового авто членів СОГ або виникнення інших непередбачуваних обставин).

10. Здійснити орієнтування всіх нарядів поліції про обставини вчинення кримінального правопорушення, прикмети правопорушників та напрямки їх відходу. Організувати надсилання електронною поштою орієнтувань з прикметами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, викраденого майна тощо¹.

Дані дії спрямовані на швидке затримання осіб, які вчинили злочини та кримінальні проступки. Наявність відповідної інформації дозволяє нарядам поліції ідентифікувати суб'єкта кримінального правопорушення.

11. Інформувати наряди поліції про результати перевірок за інформаційними ресурсами системи ІПП стосовно особи, що здійснила виклик поліції, особи, щодо якої здійснено виклик, адреси виклику або іншої особи (наявність у власності зареєстрованої зброї, чи перебуває в розшуку, категорія особи)².

Інформація про заявника дозволяє оцінити ймовірність достовірності наданих нею даних (наприклад, якщо особа страждає на психічне захворювання та постійно повідомляє про вигадані факти вчинення кримінальних правопорушень, то існує висока ймовірність того, що отримане повідомлення – це черговий акт такої поведінки). Водночас, повідомлення заявника у будь-якому разі має бути опрацьовано у встановленому чинним законодавством порядку.

Інформація про ймовірного кримінального правопорушника дозволяє оцінити ступінь його суспільної небезпеки та, як наслідок, пропорційно відреагувати на неї.

Дані щодо адреси виклику або місця ймовірного вчинення кримінального правопорушення дозволяють поліцейським врахувати фактори, що можуть ускладнити процес припинення злочину або кримінального проступку (наприклад, стан освітлення, віддаленість від найближчих будинків тощо).

12. Контролювати виконання визначених завдань із відпрацювання вчиненого правопорушення шляхом підтримання зв'язку із залученими нарядами поліції та СОГ. У разі відсутності в нарядів поліції планшетних пристроїв організувати внесення до системи ІПП інформації про результат їх виїзду.

13. Опрацювати отриману під час чергування інформацію про правопорушення або події та на її основі підготувати добове зведення, яке подати керівництву ТВП та заінтересованим структурним підрозділам.

14. Перевірити наявність у системі ІПП відмітки щодо необхідності інформування про подію центрального органу управління поліції. За наявності такої відмітки чергова служба вищого рівня інформується в системі ІПП автоматично в електронному вигляді. У разі відсутності технічної можливості

¹ Там само.

² Там само.

проставлення таких відміток або тимчасової неможливості передачі даних про вчинені резонансні кримінальні правопорушення чи надзвичайні події інформація до чергової служби вищого рівня передається телефонним або іншим видом зв'язку.

15. Доповісти про отримання повідомлення про резонансне кримінальне правопорушення чи надзвичайну подію, які мали місце на території обслуговування ТВП, начальникові ТВП, його заступникам (відповідно до розподілу функціональних обов'язків), відповідальному по ТВП (начальнику СРПП), а також повідомити чергову службу вищого рівня¹.

Отже, у випадку надходження до чергової служби територіального відділення поліції інформації про вчинення суспільно небезпечних дій, пов'язаних із рейдерством, від зобов'язаний прийняти відповідну заяву (повідомлення) та діяти за певним алгоритмом, передбаченим Інструкцією. Факт того, що рейдерство не віднесене до підслідності слідчих органів Національної поліції не впливає на обов'язок поліцейського відреагувати на відповідне повідомлення.

¹ Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.

РОЗДІЛ 2. ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ

Методом дослідження був обраний традиційний аналіз документів (desk research), який передбачає послідовність розумових операцій, спрямованих на інтерпретацію відомостей, що містяться в документах, з певного погляду, що цікавлять дослідника у кожному конкретному випадку.

Інструментарій дослідження – кодифікатор аналізу, тобто загальна таблиця, що містить список категорій та одиниць аналізу та бланк аналізу, що є методичним документом, у якому зафіксовано результати збору документальної інформації. Категорії аналізу – це загальні, ключові поняття, які відповідають дослідницьким завданням. Після визначення категорій аналізу, їх інтерпретації, побудови теоретичної схеми дослідження відбувається процедура «накладання» схеми на конкретний текст.

Вибірка: відбір джерел інформації та комплектування вибіркової сукупності матеріалів аналізу виступає самостійним етапом аналізу документів. У даному випадку дослідження проводилось з використанням багатоступеневої вибірки, яка полягала у чіткому обмеженні часового періоду розгляду матеріалів та обмеженні контекстного пошуку за певними формулюваннями, що мають безпосереднє відношення до тематики роботи.

Усього було проаналізовано 135 матеріалів із мережі Інтернет, які було відібрано випадковим шляхом у мережі Інтернет за методом контекстного пошуку.

Об’єкт дослідження: публікації відповідної тематики за період з 2018 р. по 05.09.2022 рр.

Предмет дослідження: запобігання рейдерству працівниками Національної поліції України.

Метою контент-аналізу є спроба вироблення конкретних порад працівникам Національної поліції щодо запобігання рейдерських атак в Україні, що сприятиме покращенню взаємодії суспільства та правоохоронних органів, виступатиме інструментом у досягненні таких **цілей:**

- підвищення обізнаності суспільства щодо проблематики рейдерства, динаміки поширення рейдерства в Україні та ефективності роботи Національної поліції України у його протидії;
- підвищення спроможності державних органів формувати та коригувати державну політику у сфері гарантування права власності.

2.1. Загальна характеристика законодавства щодо профілактики рейдерства в Україні

Рейдерство в Україні набуло особливого поширення у післяприватизаційний період побудови ринкової економіки через надзвичайно високу рентабельність незаконних захоплень та можливість уникнення відповідальності за порушення законних прав інших осіб.

З плином часу рейдерство в Україні постійно трансформувалося, пристосовуючись до норм нових законів. Рейдери знаходили нові схеми та інструменти захоплення власності. Майже кожного року в Україні ухвалювались законодавчі ініціативи, які спрямовані на боротьбу з рейдерством. Так, за останні вісім років було прийнято, внесено зміни тощо до 10 нормативно-правових актів щодо запобігання рейдерства в Україні (Див. табл.1.1). Проте «антирейдерські» законодавчі акти, як правило, досягали мети лише частково, що спричинено як адаптивністю зловмисників, що регулярно винаходять нові схеми рейдерських атак, так і нездійсненням в державі аналізу кількісних даних щодо рейдерських захоплень¹.

Таблиця 1.1.²

ПЕРЕЛІК НОРМАТИВНИХ АКТІВ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ У ПЕРІОД З 19.03.2014 Р. ПО 12.05.2022 Р.

<i>№</i>	<i>Нормативно-правовий акт</i>
1	Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству (Закон України від 12.05.2022 р. № 2255-IX)
2	Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству (Постанова Верховної Ради України від 15.04.2021 р. № 1394-IX)
3	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству (Закон України від 05.12.2019 № 340-IX)
4	Про заходи щодо протидії рейдерству (Указ Президента України від 22.07.2019 р. № 542/2019)
5	Про направлення на повторне друге читання проекту Закону України про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких інших законодавчих актів щодо протидії рейдерству (Постанова Верховної Ради України від 20.12.2018 р. № 2660-VIII)
6	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні (Закон України від 10.07.2018 р. № 2498-VIII)
7	Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо протидії рейдерству (Постанова Верховної Ради України від 10.07.2018 р. № 2500-VIII)

¹ Максимов М., Михайлов Г., Корнева Ю. Оцінка стану реєстраційного рейдерства в Україні. Вересень, 2021. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Zvit-Rey-dbarometr-fin.pdf>.

² Таблицю складено за базою даних «Законодавство України» (станом на 5 вересня 2022 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/find/a?text=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&textl=1&bool=and>

8	Про прийняття за основу проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні (Постанова Верховної Ради України від 22.05.2018 р. № 2438-VIII)
9	Про направлення на повторне перше читання проектів законів України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації використання масивів земель сільськогосподарського призначення та про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні (Постанова Верховної Ради України від 14.11.2017 р. № 2202-VIII)
10	Про посилення протидії рейдерству (Указ Президента України від 19.03.2014 р. № 313/2014)

У період з 19.03.2014 р. по 12.05.2022 р. було розглянуто 262 848 нормативних документів, які регулювали різні відносини суспільного життя в Україні, це становило 100 %. Тільки 0,0174 % певним чином торкалися питання профілактики рейдерства в Україні. Найбільша активність законодавчих органів спостерігалась у 2018 р. (0,015 %), найменша – у 2020 р. (0 %) (Див. табл.1.2).

Таблиця 1.2¹

**ДИНАМІКА ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ ЩОДО
ПРОФІЛАКТИКИ РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ У ПЕРІОД
З 19.03.2014 р. ПО 12.05.2022 р., %**

№	Рік	У % до загальної кіл-ті документів
1	2014	0,0004
2	2015	0
3	2016	0
4	2017	0,0004
5	2018	0,015
6	2019	0,0008
7	2020	0
8	2021	0,0004
9	2022	0,0004

¹ Всього 262848 нормативно-правових документів відповідно до бази даних державних сайтів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/find/a?text=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE+2018-2022&textl=1&bool=and Gov.ua/>

Для того, щоб детальніше розглянути таке явище, як «рейдерство», яке характерне для всіх сфер суспільних відносин, нами була зроблена спроба проаналізувати основні чинні кодекси в Україні, й дати законодавче тлумачення терміну «рейдерство». На жаль, в жодному із одинадцяти кодексів, які ми проаналізували, визначення термінів «рейдерство» та «рейдер» не існує (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3¹

**ЗАКОНОДАВЧЕ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «РЕЙДЕРСТВО» В
ДЕЯКИХ ЧИННИХ КОДЕКСАХ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 05.09.2022 р.**

№	Законодавчий акт	Результати пошуку
1	Земельний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
2	Господарський кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
3	Господарський процесуальний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
4	Житловий кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
5	Господарський процесуальний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
6	Житловий кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
7	Кримінальний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
8	Кримінальний процесуальний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
9	Сімейний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
10	Цивільний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено
11	Цивільний процесуальний кодекс України	Пошук у тексті: рейдерство не знайдено

Тоді як, визначення рейдерства подано довідковій літературі: рейдерство (в Україні) – вилучення майна на нібито законних підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо).

¹ Таблицю складено за базою даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/find/a?text=%D1%80%D0%B5%D0%B9%D0%B4%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE&textl=1&bool=and>.

«Рейдерство» вивчали фахівці різних галузей права, не намагаючись дати йому універсальне визначення. Так, на думку Фальшовника Д. рейдерство – це незаконне поглинання чи захоплення одного суб'єкта господарювання або частини його власності іншим. За суттю – це комбінована (економічна, юридична, організаційна, інформаційна) діяльність, спрямована на заволодіння бізнесом. Тоді, як Василенко М. при визначенні терміну рейдерство більше покладається на цивільне законодавство (Див. табл.1.4.).

Таблиця 1.4

ПОНЯТТЯ «РЕЙДЕРСТВО» В ДОВІДКОВІЙ ТА НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

№	Джерело	Визначення
1	Вікіпедія	Рейдерство (в Україні) – вилучення майна на нібито законних підставах, в основі виникнення яких лежать прогалини в законі або системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб тощо) ¹ .
2	Словник іншомовних слів	Рейдер (англ., від нападати): військовий корабель, що виконує самостійні завдання з метою знищення морських транспортних засобів противника ² .
3	Смітюх А. В.	Рейд, рейдерство – це дії, спрямовані на набуття певною особою прав на майно або контролю над суб'єктом господарювання без згоди власника або особи, яка здійснює контроль над суб'єктом господарювання, що відбувається у ході спланованого конфлікту відповідно до певного сценарію (стратегічного плану), який має правове обґрунтування та мотивацію – дійсні чи удавані та реалізується з додержанням (або з імітацією додержання) встановлених законом процедур ³ .
4	Фальшовник Д. В.	Рейдерство – це незаконне поглинання чи захоплення одного суб'єкта господарювання або частини його власності іншим. За суттю – це комбінована (економічна, юридична, організаційна, інформаційна) діяльність, спрямована на заволодіння бізнесом ⁴ .

¹ Рейдерство. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Рейдерство>.

² Рейдерство. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.

³ Смітюх А. В. Рейдерство, поглинання та загарбання: співвідношення понять та класифікації. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3. С. 99.

⁴ Фальшовник Д. В. Рейдерство як різновид протидії законній господарській діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 315.

№	Джерело	Визначення
5	Василенко М. Д.	Рейдерство – це недружнє, яке перебуває поза межами дії цивільного законодавства, спрямоване проти волі власника захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення над майном повного контролю нового власника в юридичному й фізичному розумінні з використанням корумпованості чиновників та (або) із застосуванням сили. Метою рейдерства, як правило, є перерозподіл чужої нерухомості, а тому воно приносить значні прибутки загарбникам ¹ .
6	Грек Б. М.	Рейдерство , тобто напад на підприємство, установу, організацію, жиле або нежиле приміщення, інше майно незалежно від форм власності, вчинене за попередньою змовою групою осіб, поєднане із застосуванням фізичного або психічного насильства, або з погрозою застосування такого насильства, з використанням штучно створеного майнового конфлікту і підроблених або інших нелегітимних документів або неправових судових рішень для надання нападу видимості законних дій, з метою протиправного заволодіння майном у великих розмірах або встановлення контролю над оперативним управлінням таким майном ² .

З викладеного у даному підрозділі випливає, що наявні законодавчі формулювання антирейдерських заборон, закріплених у чинних кодексах України, відзначаються казуїстичністю і громіздкістю, перевантажені бланкетними ознаками, нерідко позбавлені правової визначеності, а практика їхнього застосування є вкрай нерівномірною і заплутаною.

Сучасний стан кримінально-правової протидії рейдерству характеризується відсутністю єдиної концепції, фрагментарною криміналізацією його окремих проявів, недотриманням вимог як сучасної кримінально-правової політики України, таких усталених стандартів нормотворчості.

2.2. Показники оцінки ефективності роботи Національної поліції України у протидії рейдерству у період з 2018 р. по 23.06.2022 р.

Законодавство України надає особам право при захопленні їх майна, бізнесу, активів тощо декілька інструментів захисту своїх прав, а саме:

¹ Василенко М. Д. Рейдерство: загроза та шляхи подолання: економіко-правовий аналіз. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6544/Vasilenko%20nauk%20pra%2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

² Грек Б. М. Про кримінальну відповідальність за рейдерство. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3. С. 43.

1. Звернення до Колегії адвокатів зі скаргою на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації;

2. Звернення до суду з позовною заявою у порядку цивільного, господарського або адміністративного судочинства;

3. Звернення до Національної поліції України із заявою про вчинене кримінальне правопорушення¹.

Ефективність роботи Національної поліції ми будемо оцінювати на основі аналізу статистики за кримінальними справами за «рейдерськими» статтями.

В КК України «рейдерські» статті, які М. Максимов, Г. Михайлов, Ю. Корнева умовно поділили на основні та додаткові². До основних віднесено: ст. 205-1, ст. 206, ст. 206-2; додаткових: ст. 187, ст. 190, ст.191, ст.356, ст. 357, ст 358, ст. 362-2 (Див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1.³

РЕЙДЕРСЬКІ СТАТТІ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ (ККУ)

ОСНОВНІ	ДОДАТКОВІ
Стаття 205-1 ККУ: Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців	Стаття 187 ККУ: Розбій
Стаття 206 ККУ: Протидія законній господарській діяльності	Стаття 190 ККУ: Шахрайство
Стаття 206-2 ККУ: Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації	Стаття 191 ККУ: Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем
	Стаття 356 ККУ: Самоправство
	Стаття 357 ККУ: Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження
	Стаття 358 ККУ: Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів
	Стаття 365-2. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги

¹ Максимов М., Михайлов Г., Корнева Ю. Оцінка стану реєстраційного рейдерства в Україні. Вересень, 2021. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Zvit-Rey-dbarometr-fin.pdf>.

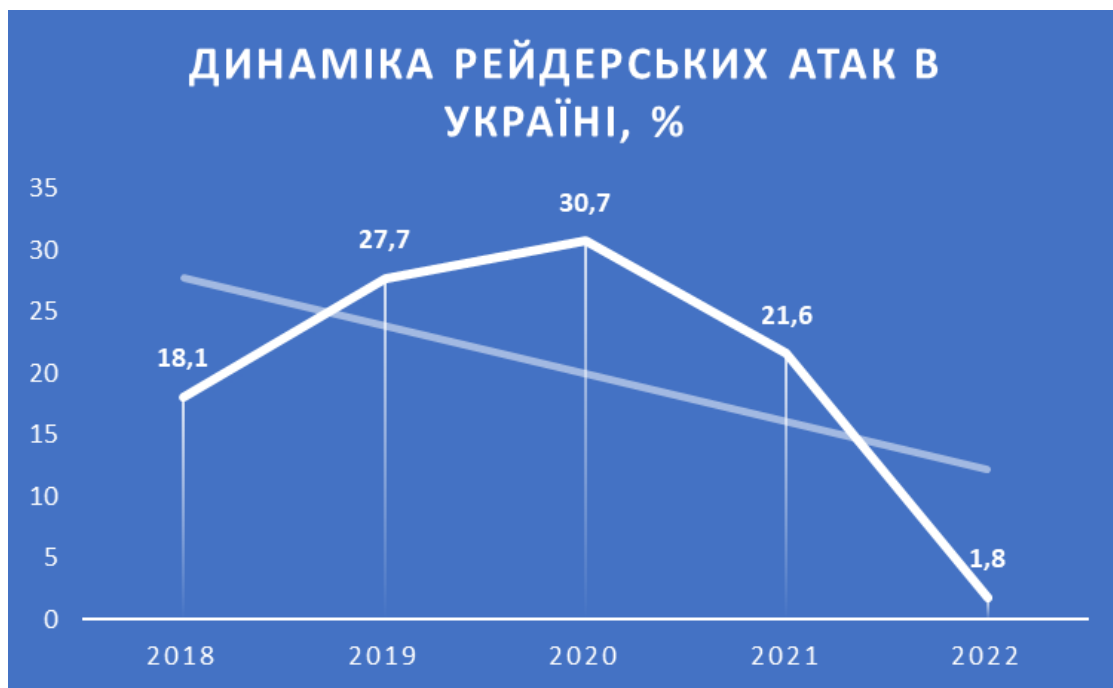
² Там само.

³ Максимов М., Михайлов Г., Корнева Ю. Оцінка стану реєстраційного рейдерства в Україні. Вересень, 2021. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Zvit-Rey-dbarometr-fin.pdf>.

Динаміка кримінальних проваджень за статтями, пов'язаними з рейдерством (ст. 205-1, 206, 206-2 Кримінального Кодексу України) в Україні у період з 2018 р. по 23.06.2022 р., знижується. Так, у 2018 р. було порушено кримінальних проваджень 18,1 %, у 2019 р. – 27,7 %, у 2020 р. – 30,7 %, у 2021 р. – 21,6%. За п'ять місяців активних воєнних дій було зафіксовано 1,8 % кримінальних проваджень, тобто майже в десять разів менше, ніж за весь 2021 р. (Див. графік 2.1).

В Офісі протидії рейдерству зазначають, що за цей час до Мін'юсту надійшло 109 скарг на реєстраційні дії. Й абсолютна більшість (95 %) з них стосується реєстраційних дій, вчинених до 24.02. 2022¹.

Графік 2.1 ²

Суттєве зниження кількості кримінальних проваджень з приводу рейдерства пов'язано з тривалою забороною на вчинення реєстраційних дій як у нотаріусів, так і й у державних реєстраторів. Крім того, важливим фактором стали більш суворі відповідальність за правопорушення та видозмінена робота судової системи під час війни.

З 24 лютого 2022 року Мін'юст призупинив колегіальний розгляд скарг у сфері державної реєстрації. Відповідні справи розглядалися одноособово, за наявності очевидних порушень реєстраційного законодавства. Варто зазначити, що за цей час лише у трьох випадках Мін'юстом були встановлені факти очевидного порушення законодавства у сфері державної реєстрації і відповідні скарги були розглянуті в одноособовому порядку. Всі ці випадки стосувалися рішень, які приймалися до повномасштабного вторгнення рф 2022 р.³.

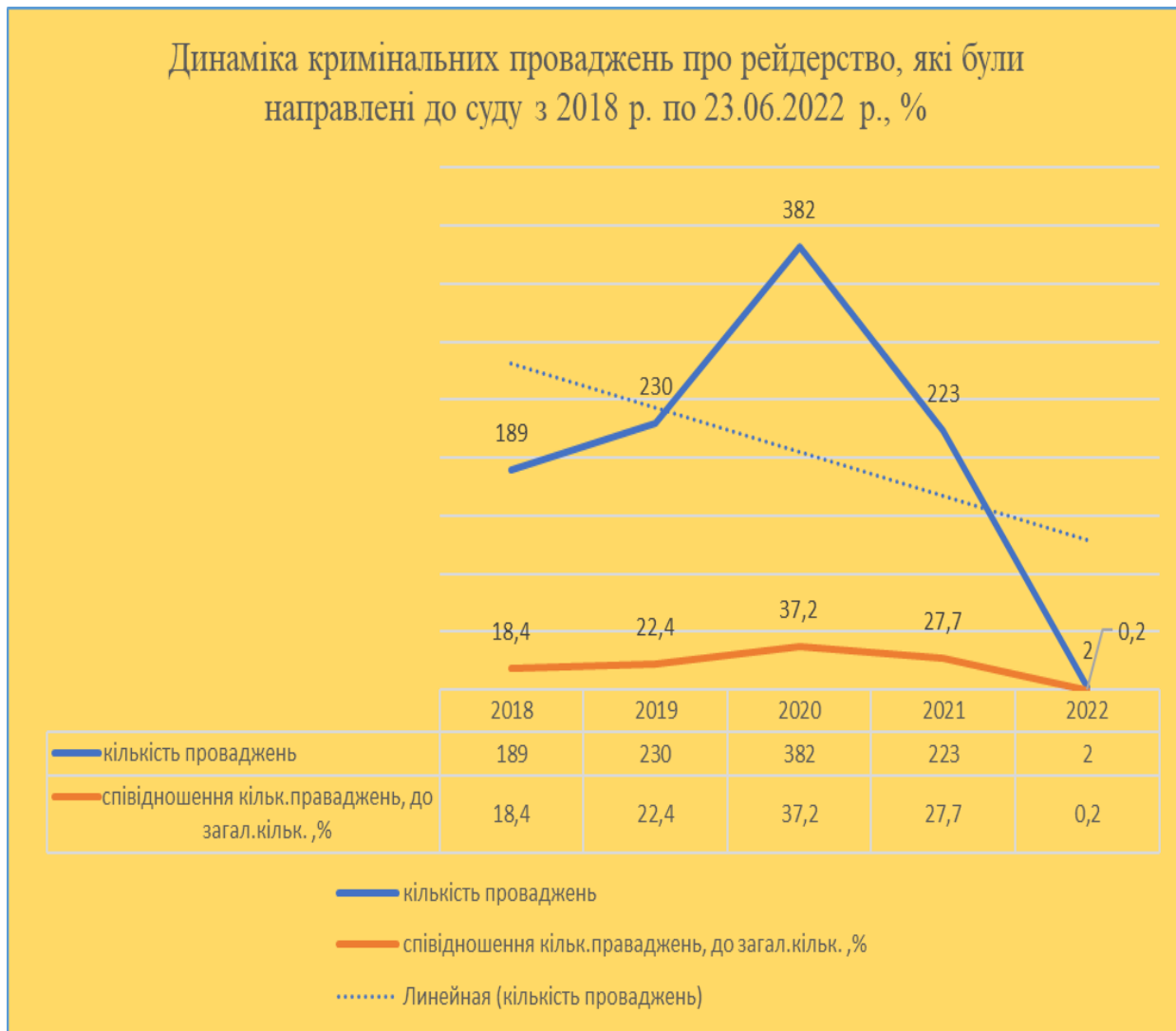
¹ Кількість відкритих проваджень про рейдерство зменшилось удесятеро в 2022 році. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-in-war>.

² Там само.

³ Там само.

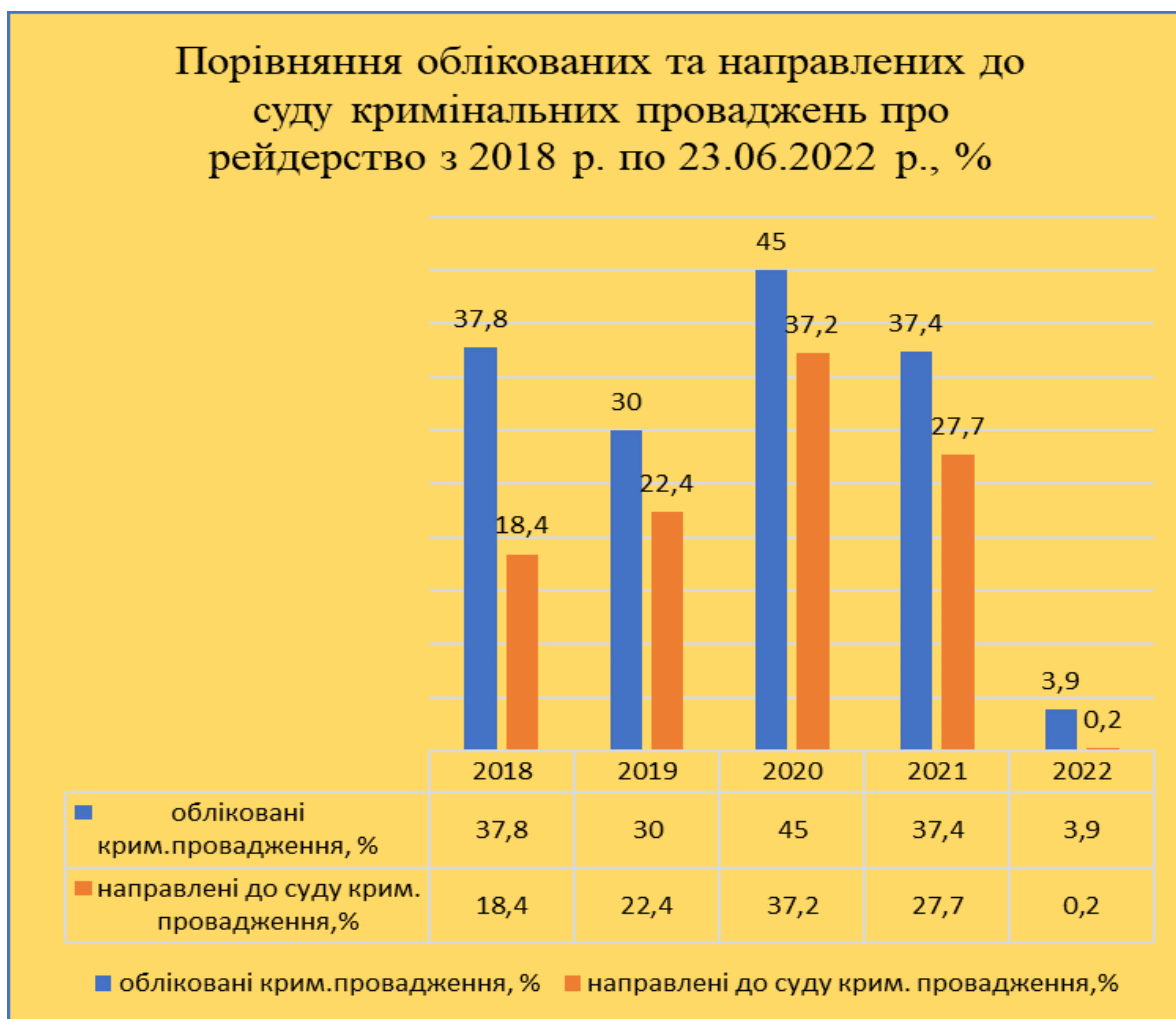
Динаміка кримінальних проваджень, які були направлені до суду визначилась наступним чином: у 2020 р. – направлено до суду кримінальних проваджень про рейдерство – 37, 2 %, у 2023 р. – 27,7 %, у 2019 р. – 22,4 %. Спостерігається , що лінійна кількість проваджень про рейдерство за всіма «рейдерськими» статтями КК України знижується (Див. табл. 2.2).

Графік 2.2 ¹

Графік 2.3 наочно ілюструє співвідношення облікованих кримінальних проваджень і направлених до суду кримінальних проваджень за всіма «рейдерськими» статтями. Спостерігаємо, що розрив між облікованими кримінальними провадженнями і направленими до суду найменше всього спостерігається у 2019 р. і становив всього 7,6 %, тоді як у 2018 р. цей показник становив 19,4 %.

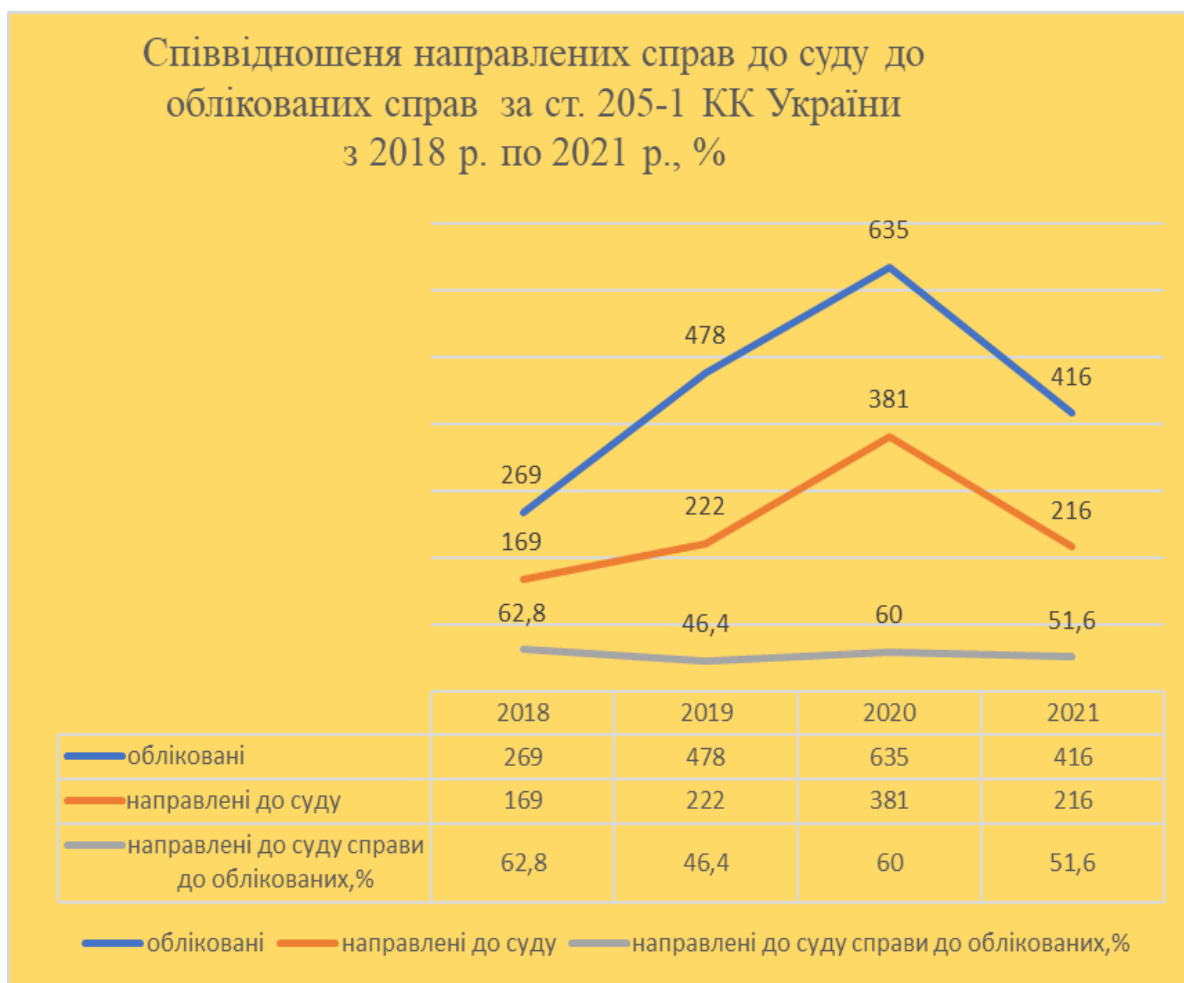
¹ Графік складено: Кількість відкритих проваджень про рейдерство зменшилось удесятеро в 2022 році. Оpendабот. URL: <https://opendabot.ua/analytics/raiders-in-war>.

Кримінальні провадження проаналізуємо окремо за «рейдерськими» статтями співвідношення направлених до суду до облікованих кримінальних проваджень. Для аналізу нами взяті статистичні дані за чотири роки: 2018 р, 2019 р., 2020 р., 2021 р.

Стаття 205-1 ККУ: Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб-підприємців.

Найбільше всього кримінальних справ за даною статтею було направлено до суду по відношенню до облікованих у 2018 р. – 62,8 %, у 2020 р. – 60 %, у 2021 р. – 51,6 %. У 2018 р. до суду було направлено лише 46,4 % кримінальних справ за ст. 205-1 ККУ.

Стаття 206 ККУ: Протидія законній господарській діяльності.

За ст. 206 ККУ динаміка направлених до суду кримінальних справ особливою активністю не відзначається. Найвищий показник направлених до суду кримінальних справ по відношенню до облікованих спостерігався у 2019 р. – 1,9 %, у 2020 р. та у 2021 р. по 0,8. В 2018 р. облікованих кримінальних справ налічувалось 161, а до суду жодної справи направлено не було (Див. графік 2.5).

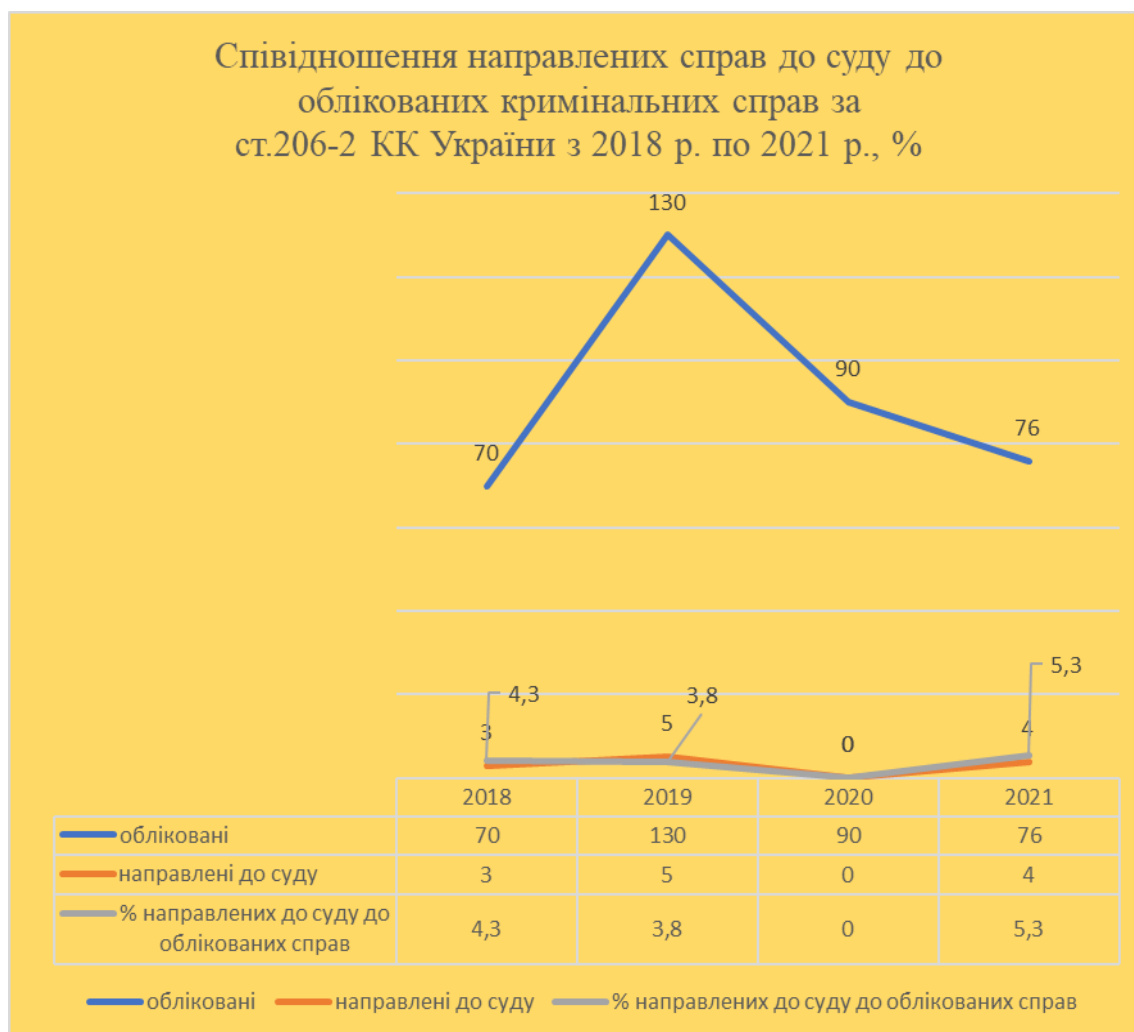
¹ Графік складено: Кількість рейдерських атак зменшилася майже на 20 %. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2021-3>.

Стаття 206-2 ККУ: Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації

За статтею щодо протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації направлено до суду кримінальних справ 5,3 % у 2021 р., 4,3 % у 2018 р., 3,8 % у 2019 р. В 2020 р. було обліковано 90 кримінальних справ, але жодної до суду не було направлено (Див. графік 2.6).

¹ Графік складено: Кількість рейдерських атак зменшилася майже на 20 %. Оpendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2021-3>.

Графік 2.6¹

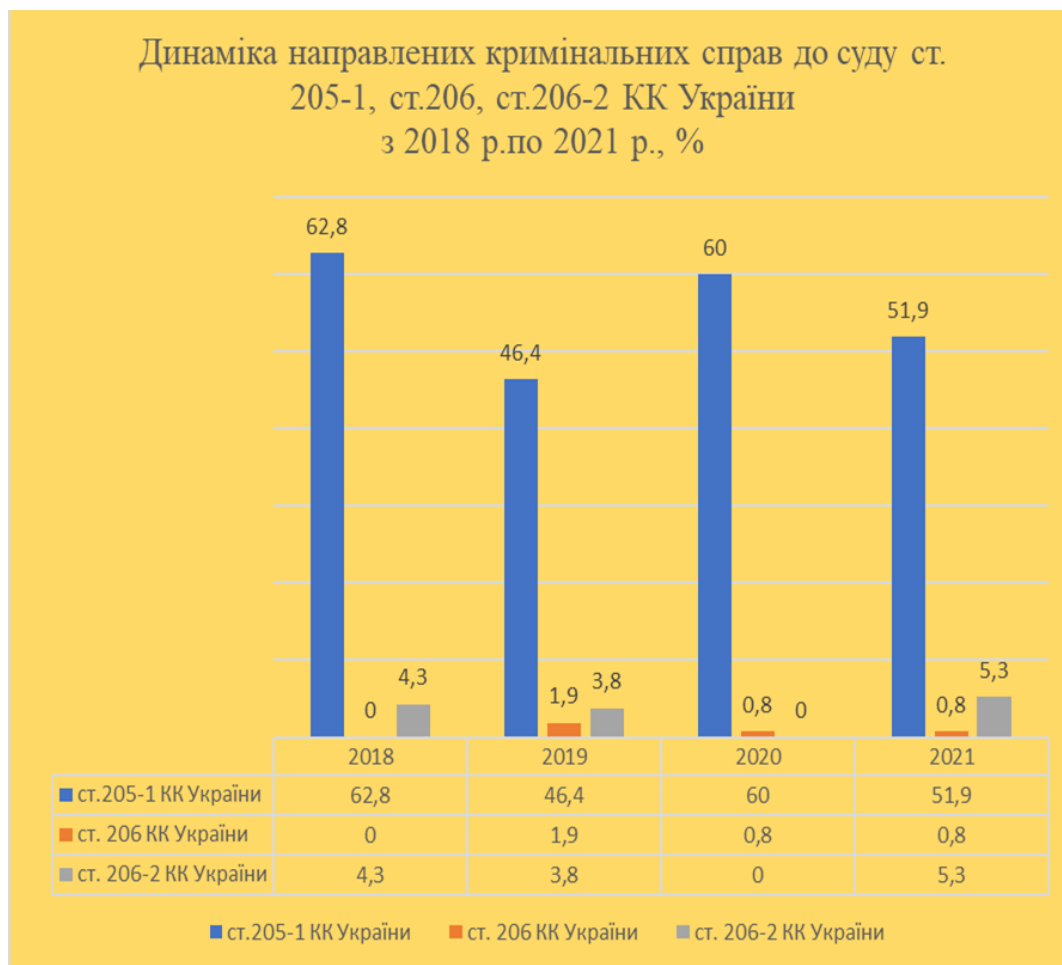
З викладеного у даному підрозділі слідує, що найчастіше в суді розглядаються справи, що стосуються статті 205 Кримінального кодексу – підrobка документів, що подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та ФОПів (Див. графік 2.7) .

Провадження, пов'язані з 206 статтею – протидія господарській діяльності та протиправне заволодіння майном – до суду майже не доходять.

За статтями 206 й 206-2 сумарно у 2020 р. було відкрито 198 проваджень, до суду дійшли лише 6.

Найвищу активність рейдерів за останні роки було зафіксовано у 2020-му – 849 рейдерських захоплень.

¹ Графік складено: Кількість рейдерських атак зменшилася майже на 20 %. Оpendатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2021-3>.

Отже, дослідивши питання запобігання рейдерству працівниками Національної поліції України на підставі аналізу стану нормативно-правових документів, науково-довідкової літератури та статистичних матеріалів щодо ефективності діяльності поліцейських з даного напрямку, необхідно констатувати позитивну динаміку щодо діяльності працівників Національної поліції у протидії рейдерським атакам в Україні. Але боротьба з рейдерством повинна мати комплексний характер. У питанні протидії рейдерству мають об'єднатися Парламент, Уряд, бізнес, громадськість, науковці й окремо, необхідно виділити, працівників Національної поліції України.

Для ефективної протидії Національної поліції рейдерству потребує:

– визначення правової дефініції термінів «рейдер» і «рейдерство»^{1*} у чинному законодавстві України. Відсутність даної дефініції в законодавстві України ускладнює зарахування тієї чи іншої ситуації до рейдерства: постійні зміни механіки рейдерських атак та потреба у детальному вивченні кожного окремого випадку, включно з наданням правової оцінки вчиненим діям. Звідси впливає ускладнення централізованого збору статистичної інформації;

¹ * Зокрема, у розвинених ринкових економіках «рейдерство» є терміном корпоративного права, що відображає процес недружнього злиття та поглинання підприємства проти волі його власників, причому кримінальний відтінок зазвичай не вкладається у сутність даного поняття, тобто мова йде про цілком законне придбання підприємства із використанням легальних інструментів, але без згоди фактичного власника і менеджменту.

– розробка методики зарахування тієї чи іншої ситуації до рейдерства, оскільки схеми та механізми рейдерських атак постійно змінюються. існуючий підхід не дозволяє дійти однозначного висновку про збільшення або зменшення масштабів рейдерства. По-перше, звернення до правоохоронних органів із заявою про вчинення злочину є лише одним з інструментів захисту від рейдерських атак. Найбільш пріоритетне завдання підприємця, що зазнає рейдерського захоплення, – скасувати незаконну реєстраційну дію. По-друге, не всі досудові розслідування рейдерських злочинів проводяться за «рейдерськими» статтями ККУ. По-третє, кількість кримінальних проваджень за «рейдерськими», статтями Кримінального кодексу не обов'язково співвідноситься з кількістю власне рейдерських атак: підприємець не завжди звертатиметься до правоохоронних органів, адже до моменту винесення судом обвинувального вироку можуть пройти роки;

– *ведення статистики рейдерських захоплень* (намагання з цього приводу є¹, але консолідована інформація відсутня). Особливо для поліцейських наявність консолідованої інформації стало актуальним з 2016 р., коли поширилось так зване «реєстраційне рейдерство»;

– *визнання специфіки несення служби поліцейськими офіцерами громад у сільській місцевості*. З української практики у сільській місцевості поліцейські вказують на значну кількість правопорушень чи просто конфліктних ситуацій, пов'язаних із земельними питаннями чи свійськими тваринами. Така особливість вказує на потребу в отриманні поліцейськими також деяких *специфічних знань*. Підтверджують земельну специфіку серед конфліктних ситуацій також інші поліцейські з різних областей. До цього можна віднести не тільки рейдерство, а й крадіжки сільськогосподарської продукції. Для того, аби мати можливість адекватно вирішувати питання, пов'язані з цією сферою, чинні ПОГи рекомендують з самого початку роботи в громаді отримати *повну інформацію про земельні ділянки, зокрема ті, щодо яких виникають конфлікти*. Місцеве населення та представники ОМС ймовірно знають про такі випадки. Так, рекомендують, наприклад, об'їхати усю територію з землеупорядниками, аби зрозуміти де бувають факти засівання території, яка не взята в оренду, де спірні території тощо;

– *узагальнення досвіду несення служби поліцейських у сільській місцевості та виробити безпековий алгоритм дій ПОГ в рейдерських атак на селі*. ПОГ – це може бути одна людина на декілька сіл;

– проведення правової просвітницької роботи серед населення, зокрема у воєнний час і для сільського населення²;

– спрямування *роботи наукових та науково-дослідних установ* МВС України на вироблення анкет щодо соціологічного опитування населення з метою виявлення корупційних ризиків на визначеній території.

¹ Рейдерство в Україні. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/open/raiders>.

² Для того, щоб спростити роботу аграрних підприємств у частині отримання земельних ділянок і державної реєстрації прав на них та водночас захистити такі компанії від рейдерських атак, Верховна Рада прийняла низку важливих законів. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24.03.2022 р. №2145-IX, Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству» від 12.05.2022 р. № 2255-IX.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Алгоритм орієнтовних невідкладних дій працівника чергової служби: додаток 1 до Інструкції з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n467>.
2. Березняк В. С., Грицай Ю. В., Кіян В. І., Коробка В. М. Профілактика кримінальних та адміністративних правопорушень, які вчиняються стосовно осіб похилого віку: метод. реком. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2013. 24 с.
3. Богатирьов І. Г. Кримінологія: підручник. Київ: В. Д. Дакор, 2018. 352 с.
4. Василенко М. Д. Рейдерство: загроза та шляхи подолання: економіко-правовий аналіз. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6544/Vasilenko%20nauk%20pra%2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
5. Бусел Т. В. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.). Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
6. Грек Б. М. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони рейдерства та його відмінність від суміжних злочинів. *Адвокат*. 2009. № 9. С. 6-11.
7. Грек Б. М. Про кримінальну відповідальність за рейдерство. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2009. № 3. С. 40-46.
8. Грищенко Н. Соціальна зумовленість кримінальної відповідальності за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 258-262.
9. Драгоненко А. О., Манжула А. А. Рейдерство в Україні: сутність та соціальна обумовленість. *Наукові записки*. Серія: Право. 2021. № 11. С. 120-124.
10. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2018 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=205797.
11. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2019 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=208205.
12. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за грудень 2021 року. Офіс Генерального прокурора: офіційний веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=215627.
13. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2020 року. Офіс Генерального прокурора: офіц. веб-сайт. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=210855.
14. Інструкція з організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України: наказ МВС від 27.04.2020 р. № 357. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#n228>.
15. Бабанін С. В., Кисельов І. О., Лисенко В. О. Кваліфікація окремих злочинів у сфері економіки: практ. посібник. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 124 с.

16. Кількість відкритих проваджень про рейдерство зменшилось удесятеро в 2022 році. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-in-war>.
17. Кількість рейдерських атак зменшилася майже на 20 %. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/raiders-2021-3>.
18. Копитко М. І. Рейдерство як проблема для функціонування бізнесу в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2013. № 4 (2). Т. 18. С. 78-81.
19. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
20. Джужа О. М., Василевич В. В., Черней В. В., Чернявський С. С. Кримінологія: підручник. Київ: НАВС, 2020. 612 с.
21. Легеза Ю. Особливості кримінальної відповідальності за рейдерство. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2022. № 1 (61). С. 42-49.
22. Максимов М., Михайлов Г., Корнева Ю. Оцінка стану реєстраційного рейдерства в Україні. Вересень, 2021. URL: <https://brdo.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/Zvit-Rey-dbarometr-fin.pdf>.
23. Юнін О. С., Шевченко С. І., Шаблистий В. В. Особливості запобігання кримінальним правопорушенням у період пандемії: метод. рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2022. 96 с.
24. Погорелов Ю. С. Статті Кримінального кодексу України про рейдерство. *Актуальні проблеми зміцнення економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності: матер. всеукр. наук.-практ. конференції (м. Львів, 16 квітня 2021 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 149-151.
25. Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення: наказ Генерального прокурора України від 30.06.2020 р. № 298. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0298905-20#Text>.
26. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення механізму протидії рейдерству: Закон України від 12.05.2022 р. № 2255-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2255-20#Text>.
27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 10.10.2013 р. № 642-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/642-18#n46>.
28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні: Закон України від 10.07.2018 р. № 2498-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>.
29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>.
30. Про затвердження Положення про Національну поліцію: постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#Text>.

31. Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події. Талон-повідомлення єдиного обліку: наказ МВС від 08.02.2019 р. № 100. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/file/text/71/f483305n133.doc>.
32. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
33. Про організацію діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України: наказ МВС України від 06.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17#Text>.
34. Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2008 рік (Бюджетної декларації»): постанова Кабінетів Міністрів України від 01.03.2007 р. № 316. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/316-2007-%D0%BF/ed20070301/find?text=%F0%E5%E9%E4%E5%F0%F1%F2%E2%EE#Text>.
35. Богатирьов І. Г., Галючек А. А., Городецька М. С. та ін. Проблемні питання щодо кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство): метод. рекомендації. Дніпропетровськ: ДДУВС, 2010. 48 с.
36. Рейдерство. Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Рейдерство>.
37. Рейдерство. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl>.
38. Рейдерство. Словник.ua: веб-сайт. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=рейдерство>.
39. Рейдерство в Україні. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/open/raiders>.
40. Смітюх А. В. Рейдерство, поглинання та загарбання: співвідношення понять та класифікації. *Вісник господарського судочинства*. 2008. № 3. С. 92-100.
41. Собко Д. В., Шелехов А. О. Ознаки рейдерства та причини його розвитку і поширення в Україні. *Концептуальні засади економічного і правового забезпечення безпеки держави в умовах євроінтеграції*: матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса-Черкаси, 28-29 квітня 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 94-98.
42. Фальшовник Д. В. Рейдерство як різновид протидії законній господарській діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 312-322.
43. Хатнюк Ю., Кіцул Ю. Основи організації діяльності органів Національної поліції України у боротьбі з рейдерством. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 1 (9). С. 77-81.
44. Хатнюк Ю. А. Органи внутрішніх справ у боротьбі з рейдерством в Україні (адміністративно-правовий аспект): монографія. Львів: Галицька Видавнича Спілка, 2013. 195 с.
45. Шаблистий В. В. Удосконалення кримінально-правового забезпечення поліцейської діяльності в Україні. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 112-115.
46. Шевченко С. І. Окремі аспекти правового регулювання забезпечення публічного порядку в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 6. С. 68-71.
47. Юнін О. С. Щодо проблем кадрової роботи в органах внутрішніх справ України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2006. № 2. С. 129-131.

Навчальне видання

**Юнін Олександр Сергійович
Шевченко Сергій Іванович
Березняк Василь Сергійович
Добробог Людмила Миколаївна
Каторкін Роман Анатолійович
Коваленко В'ячеслав Васильович**

**ЗАПОБІГАННЯ РЕЙДЕРСТВУ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації

Редактори, оригінал-макет – *Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга*

Підп. до друку 21.02.2023. Формат 60x84/16. Друк – трафаретний, цифровий.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 3,03. Обл.-вид. арк. 3,25.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua